

चौदण्डीगढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
उदयपुर, कोशी प्रदेश, नेपाल

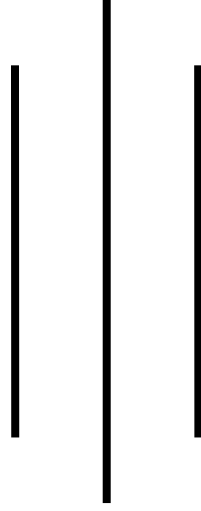
पाँच वर्षे वातावरण व्यवस्थापन योजना

अन्तिम प्रतिवेदन

चौदण्डीगढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
उदयपुर, कोशी प्रदेश, नेपाल

२०८२

चौदण्डीगढी नगरपालिकाको
पाँच वर्षे वातावरण व्यवस्थापन योजना,
उदयपुर, कोशी प्रदेश
मस्यौदा प्रतिवेदन

चौदण्डीगढी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
उदयपुर, कोशी प्रदेश

२०८२

विषयसूची

अध्याय - १: परिचय	१
१.१ परिचय	१
१.२ वातावरण संरक्षण सम्बन्धी दिगो विकासका लक्ष्यहरू (SDGs).....	१
१.३ उद्देश्य.....	२
१.४ अध्ययनको दायरा	२
१.५ अध्ययन विधि	२
१.५.१ दितीय स्रोतहरूको समिक्षा	३
१.५.२ सन्दर्भ सूची निर्माण	४
१.५.३ स्थलगत भ्रमण	४
१.५.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा अन्तिम प्रतिवेदन तयारी	४
अध्याय - २: नगरपालिकाको पृष्ठभूमि	६
२.१ भौगोलिक अवस्थिति (Location)	६
२.२ नगरपालिकाको परिचय.....	६
२.३ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति	७
२.४ भौगोलिक अवस्थिति	७
२.५ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण	८
२.६ क्षेत्रफल, भूबनोट तथा भूउपयोग.....	९
२.७ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या.....	९
२.८ नदीनाला सम्बन्धी विवरण	१०
२.९ पर्यटकीय क्षेत्र सम्बन्धी विवरण	११
२.१० ताल, पोखरी सम्बन्धी विवरण.....	१२
२.११ नगरपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था	१२
२.१२ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रयाक्टर आदि).....	१४
२.१३ बैंक तथा वित्तीय संस्था	१५
२.१४ सहकारी संस्थाको विवरण	१६
२.१५ बजार तथा हाट बजार	१९
२.१६ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण.....	१९
अध्याय - ३: नगरपालिकाको वातावरणीय अवस्था.....	२१
३.१ चौदण्डीगढी नगरपालिकाको विद्यमान वातावरणीय अवस्था.....	२१
३.२ नगरपालिकाले वातावरण सम्बन्धी लिएको नीति तथा कार्यक्रमहरू	२३
३.२.१ चौदण्डीगढी नगरपालिकाले लिएका नीतिहरू	२३

३.२.२ आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ मा फोहोरमैला व्यवस्थापन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनका लागि ल्याईने कार्यक्रमहरूको योजना एवम् बजेट २४

अध्याय - ४: वातावरण व्यवस्थापन योजनाको रणनीति तथा कार्यनीति २६

४.१	ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन योजना	२६
४.२	ढल तथा जल निकासी व्यवस्थापन योजना	३२
४.३	हरियाली व्यवस्थापन योजना	३३
४.४	वायुको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना	३३
४.५	स्थलगत तथा भूमिगत पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना.....	३६
४.६	माटोको गुणस्तर तथा भूमि व्यवस्थापन योजना	३७
४.७	विपद व्यवस्थापन योजना	३९
४.८	जैविक विविधता व्यवस्थापन योजना	४०

अध्याय - ५: वातावरण व्यवस्थापन योजनाको कार्यक्रम तथा बजेट ४२

५.१	चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजनाको अनुमानित वार्षिक बजेट	४२
५.२	चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजनाको वार्षिक अनुमानित बजेटको सारांश.....	५०
५.३	बजेटको सम्भावित स्रोत	५०

अध्याय - ६: नतिजा सूचक ५१

अध्याय - ७: सारांश ५३

अनुसूची ५४

अनुसूची - १:	नगरपालिकाको वातावरण संरक्षण योजना तयारीको लागि छलफलमा उपस्थित सहभागीहरू तथा तश्वीरहरू	५४
--------------	---	----

अध्याय - १: परिचय

१.१ परिचय

वातावरण व्यवस्थापन योजना (EMP) मानव गतिविधिहरू (परियोजना) बाट उत्पन्न हुने सम्भावित वातावरणीय जोखिम व्यवस्थापन गरी वातावरणीय रूपमा दिगो अवस्था सुनिश्चित गर्न र त्यस जोखिमलाई उचित रूपमा न्यूनीकरण गर्न उपयुक्त कार्यहरू गर्नको लागि विकास गरिएको स्थल-विशेष योजना हो। EMP ले कुनै पनि परियोजनाको जीवनचक्रमा वातावरणीय प्रभावहरू कम गर्नका लागि न्यूनीकरणका उपायहरू अपनाई परियोजना सम्पन्न गर्ने विषय सुनिश्चित गर्दछ। योजनाले वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने विद्यमान र सम्भावित समस्याहरूलाई पहिचान दिन्छ र आवश्यक भएमा सुधारात्मक उपायहरू सिफारिस गर्दछ। साथै, योजनाले व्यवस्थापन योजनामा सुचित गरिएका कार्यहरू कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय र त्यसमा लाग्ने अनुमानित लागतको समेत विवरण दिन्छ।

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, र राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६ ले बिग्रिदै गएको वातावरणलाई जोगाउन प्रभावकारी कार्यहरूको आवश्यकतालाई जोड दिएको छ। तसर्थ, यस अध्ययनले प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावहरूको न्यूनीकरणका लागि उपायहरू प्रस्ताव गर्नेछ।

१.२ वातावरण संरक्षण सम्बन्धी दिगो विकासका लक्ष्यहरू (SDGs)

वातावरणसम्बन्धी समस्या विश्वभरी नै व्यापक रूपमा चर्चाको विषय भएको कारण वातावरण संरक्षणलाई विश्वव्यापी रूपमा महत्व दिइएको छ। तसर्थ, संयुक्त राष्ट्र संघले ल्याएको १७ वटा दिगो विकासका लक्ष्यहरूमध्ये चारवटा लक्ष्यले वातावरणसम्बन्धी मुद्दालाई प्राथमिकता दिएको छ।

लक्ष्य ६: सबैका लागि पानी र सरसफाईको उपलब्धता र दिगो व्यवस्थापनको व्यवस्था

यस लक्ष्यले सन् २०३० सम्ममा सबैका लागि सुरक्षित र किफायती खानेपानीमा विश्वव्यापी र समान पहुँच हासिल गर्ने, सबैका लागि पर्याप्त र समान सरसफाईको पहुँच र खुला दिशामुक्त देशको निर्माण गर्ने, प्रदुषण र हानिकारक फोहोरको उत्सर्जन कम, प्रशोधन नगरिएको फोहोर पानीको अनुपात कम, र विश्वव्यापी रूपमा पुनःप्रयोग र पुनःचक्रणमा उल्लेखनीय वृद्धि गरी पानीको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने उद्देश्य रहेको छ।

लक्ष्य ७: सबैका लागि किफायती, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक उर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने

सन् २०३० सम्ममा किफायती, भरपर्दो र आधुनिक उर्जामा विश्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्ने र नवीकरणीय उर्जाको प्रयोगमा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि गर्ने उद्देश्य रहेको छ।

लक्ष्य १३: जलवायु परिवर्तन र यसका असरहरू कम गर्न तत्काल कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने

सबै देशहरूमा जलवायुसम्बन्धी विपद र प्राकृतिक प्रकोपको असर कम गर्ने र अनुकूलन क्षमतालाई बलियो बनाउने, जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण, अनुकूलन, प्रभाव न्यूनीकरण र पूर्वसूचनासम्बन्धी शिक्षा, सचेतना अभिवृद्धि र जनशक्ति तथा संस्थागत क्षमता बढाउने उद्देश्य रहेको छ ।

लक्ष्य १५: भू: पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण र दिगो प्रयोगको प्रवर्द्धन, वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षयलाई रोक्ने र जैविक विविधता हास हुन नदिने

सबै प्रकारका वनहरूको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, वन विनाश रोक्ने, वृक्षारोपण बढाउने, भू: तथा जलीय पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने आदि उद्देश्य रहेको छ ।

१.३ उद्देश्य

चौदण्डीगढी नगरपालिकाले व्यहोर्न सक्ने वातावरणीय चुनौतीहरूलाई पार गर्न वातावरण व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्दा देहायका विशिष्ट उद्देश्यहरू राखिएको छ:

- क. नगरपालिकामा प्राकृतिक तथा मानवीय कारणले हुने वातावरणीय हासको पहिचान गर्ने,
- ख. वातावरणीय समस्याहरूको आधारभूत जानकारी तयार गर्ने,
- ग. आधारभूत जानकारीको आधारमा वातावरण व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने,
- घ. प्रमुख वातावरणीय प्रभावहरूको व्यवस्थापन योजना सिफारिस गर्ने,
- ङ. वातावरणीय व्यवस्थापनको जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व लिने सरोकारवालाको पहिचान गर्ने साथै उक्त कार्य सम्पन्न गर्ने समयावधि र लागत अनुमान गर्ने ।

१.४ अध्ययनको दायरा

- क. पालिकाको सबै प्रकारका प्रमुख वातावरणीय समस्या र समस्याहरूको विवरण ।
- ख. पालिकामा विद्यमान तथा भविष्यमा संचालन हुन सक्ने विकासका गतिविधिहरूको समीक्षा र तिनीहरूको वर्तमान र भविष्यमा सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरूको अध्ययन ।
- ग. हावा, पानी, माटो, ठोस फोहोर, जलवायु, पानीको स्रोत, जैविक विविधता, जनसांख्यिकी विवरण, भू-उपयोग, प्रकोप, ऊर्जा, पर्यटन, सांस्कृतिक सम्पदाहरू जस्ता विभिन्न वातावरणीय तत्वहरूको आधारभूत जानकारीको सङ्कलन ।
- घ. सम्भावित प्रत्येक गतिविधिहरूको वातावरणीय प्रभाव पहिचान गरी यसका चुनौती तथा व्यवस्थापन कार्ययोजनाहरूको पहिचान ।
- ङ. पालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने ।

१.५ अध्ययन विधि

यस खण्डले नगरपालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजना तयार पार्न अपनाएका विधिहरूबारे विस्तृत जानकारी प्रदान गर्दछ । सन्दर्भ सर्तहरू (ToR) र तोकिएको कार्यसँग सम्बन्धीत अन्य द्वितीय स्रोतहरूको समीक्षापश्चात् प्रत्येक प्रमुख कार्यलाई समेट्न अध्ययन आधार र पद्धति

विकास गरिएको थियो । अध्ययन क्रममा द्वितीय स्रोतहरूको समीक्षा, चेकलिष्ट निर्माण, स्थलगत भ्रमण तथा तथ्याङ्क संकलन, तथ्याङ्क विश्लेषण तथा प्रतिवेदन लेखन गरिएको थियो ।

१.५१. दितीय स्रोतहरूको समीक्षा

अध्ययन क्रममा निम्न सान्दर्भिक कानूनी कागजात तथा लेखहरूको समीक्षा गरी प्रतिवेदन तयार पारिएको छः-

- वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७
- राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६
- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६
- वातावरण व्यवस्थापन योजनाका अन्तराष्ट्रिय अभ्यास
- सोह्रौँ पन्चवर्षीय योजना (२०८२/०८३ – २०८७/०८८)
- स्थलाकृत नक्शा (१:२५,००० स्केल), नापी विभाग, नेपाल सरकार
- नेपालको भौगोलिक नक्शा (१:२५,००० स्केल), खानि तथा भूगर्भ विभाग, नेपाल
- भू-उपयोग नक्शा, ICIMOD २०१०
- जिल्ला प्रोफाईल, २०७४
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको प्रोफाईल, २०७४
- राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८२
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको विनियोजन ऐन, २०८२
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कर र गैरकर राजस्व उठाउने ऐन, २०८१
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको स्थानीय बजार व्यवस्थापन तथा अनुगमन ऐन, २०७९
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धी ऐन, २०७९
- कृषि प्रवर्द्धन ऐन, २०७६
- चौदण्डीगढी आधारभूत नगर अस्पताल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०८० (पहिलो संशोधन २०८१)
- नगरपालिकाले जग्गा खण्डीकरण तथा प्लटिङ्ग सम्बन्धी कार्यविधि २०८१
- व्याक-हो लोडर सञ्चालनसम्बन्धी कार्यविधि, २०८२
- आधारभूत नगर अस्पताल सञ्चालन कार्यविधि-२०८० पहिलो संशोधन २०८२
- पशुपन्छी तथा मत्स्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७८
- साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७९
- सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१
- नगर प्रहरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६ को पहिलो संशोधन २०८०
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कृषि बजार सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सञ्चालन कार्यविधि, २०८०
- चौदण्डीगढी नगरपालिकाको सहकारी नियमावली, २०८०
- सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि २०७६
- घर जग्गा बहाल कर व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७७

- एफ.एम. रेडियो (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) कार्यविधि, २०७६
- घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजत पत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७५
- व्यवसाय कर सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७
- प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६
- संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण कार्यविधि

१.५२. सन्दर्भ सूची निर्माण

वातावरण व्यवस्थापन योजना तयार पार्नका लागि आवश्यक तथ्याङ्कहरूको सन्दर्भ सूची निर्माण गरियो । सन्दर्भ सूची निर्माण क्रममा निम्नलिखित विषयहरूलाई ध्यानमा राखिएको थियो ।

- पालिकाको निति तथा बजेट
- फोहोर व्यवस्थापनको विद्यमान अवस्था (घर, विद्यालय, अस्पताल, संस्था आदिमा)
- पालिकाले फोहोरमैला व्यवस्थापनमा गरेका कामहरू
- विभिन्न स्रोतबाट उत्सर्जन हुने फोहोरका प्रकार
- वायु, माटो तथा जलस्रोतप्रदुषणका स्रोत र त्यसको असर
- विभिन्न वातावरणीय तत्वको प्रदुषण न्युनीकरणका लागि अपनाईएका उपायहरू
- जैविक विविधताको अवस्था तथा त्यसमा परेको मानवीय असर ।

१.५३. स्थलगत भ्रमण

चौदण्डीगढी नगरपालिकाको विद्यमान वातावरणको बारेमा जानकारी संकलन गर्नका लागि स्थलगत भ्रमण गरिएको थियो । प्राविधिक प्रतिवेदन, म्यानुअल र नीतिसम्बन्धी कागजातहरूबाट तथ्याङ्क र जानकारी सङ्कलन गरी परामर्शदाता टोलीले स्थलगत भ्रमणका लागि तयार गरेको सन्दर्भ सूची र प्रश्नावलीको मद्दतले तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो । स्थानीय निकाय तथा सरोकारवालाहरूसँगको छलफल, वडा र पालिका स्तरीय बैठक, अन्य सरोकारवालाहरूसँगको अन्तरक्रिया आदिमा आधारित रही चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरणीय अवस्थाको बारेमा आवश्यक जानकारी संकलन गरिएको थियो । यससँगै स्थलगत अध्ययन गर्ने क्रममा निम्न क्रियाकलापहरू गरिएको थियो ।

- पालिकाका प्रतिनिधिसँग अन्तरक्रिया
- वातावरण संरक्षणमा काम गर्ने सरोकारवाला व्यक्तिहरूसँग अन्तरक्रिया
- घरधुरी सर्वेक्षण
- घरबाट प्रतिदिन निस्कने फोहोरको वर्गीकरण र फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रत्यक्ष अवलोकन

१.५.४ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

द्वितीय स्रोतको समीक्षा तथा स्थलगत भ्रमणबाट संकलन गरिएको तथ्याङ्कहरूलाई Excel Sheet को मद्दतले विभिन्न चार्ट बनाई विश्लेषण गरिएको थियो । त्यसैगरी चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरणीय समस्याको बारेमा विज्ञहरूको विश्लेषणको मद्दतले वातावरण व्यवस्थापन

कार्ययोजना तयार पारिएको छ । तथ्याङ्क विश्लेषण तथा वातावरणीय समस्याको पहिचान गरिएपश्चात् त्यसको आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारियो ।

अध्याय - २: नगरपालिकाको पृष्ठभूमि

२.१ भौगोलिक अवस्थिति (Location)

- नाम: चौदण्डीगढी नगरपालिका
- विकास क्षेत्र: कोशी प्रदेश (साबिक पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र)
- अञ्चल: साबिक सगरमाथा अञ्चल
- जिल्ला: उदयपुर

अक्षांश:

- २६°४१'००" उत्तरी अक्षांशदेखि
- २६°५९'३०" उत्तरी अक्षांशसम्म

देशान्तर:

- ८६°०५'३०" पूर्वी देशान्तरदेखि
- ८६°२९'४५" पूर्वी देशान्तरसम्म

कुल क्षेत्रफल: १८२.८३ वर्ग कि.मी.

नगरपालिकाको केन्द्र: बेल्टार

२.२ नगरपालिकाको परिचय

वि.सं. को १५ औं शताब्दीमा सेनवंशी राजा रुद्रसेनका छोरा मुकुन्द सेनले एउटा सबल राज्य खडा गरेका थिए । उनैका ६ भाइ छोराहरुको कचिङ्गलमा परेर तत्कालीन पाल्पा राज्यलाई छोराहरुको अशंमा ६ टुक्रा गर्नुपरेको थियो । समयक्रमले गर्दा त्यही राज्य पनि टुक्रिदै चोइटिदै जाँदा पूर्वतिर पाल्पादेखि टुक्रिएको मकवानपुर राज्य बनेको र मकवानपुर समेत टुकामा परेर चौदण्डीगढी राज्य हुन पुग्यो भने पुनः चौदण्डीबाट विजयपुर धरानसम्म पुग्नुपऱ्यो ।

वस्तुस्थितिमा चौदण्डीगढी राज्यको स्थापना मकवानपुरबाट फुटेर गएपछि भएको हो । वि.सं १७८० तिर चौदण्डीगढी राज्य अस्तित्वमा आएको पाईन्छ । मकवानपुरका राजा माणिक सेनका सन्तान जगतसेनले चौदण्डीगढी दरबार बनाएर राज्य खडा गरेका थिए ।

पाल्पाली राजा रामराज सेन मगरदेखि प्रारम्भ गरेर चन्द्रसेन, रुद्रसेन तीन पुस्तासम्म पाल्पा राज्य बलियो रह्यो । मुकुन्दसेनले पाल्पा राज्यलाई अझ सुदृढ र विस्तार गरे । पछि छोराहरुको कारणले भागवण्डा गरी ६ टुक्रा गरेपछि मकवानपुर शक्तिशाली राज्यको रूपमा एक पटक चम्कियो तर मकवानपुरबाट पनि जगतसेन चौदण्डीगढीको राजा भएर विस्तारपूर्वक राज्य चलाएका थिए ।

परन्तु यो विस्तार मुकुन्दसेनकै पालामा भएको हुनुपर्छ भन्ने कुरा दरबार र दरबार परिसरका ढुङ्गाहरुको अध्ययनले बताउँछ । चौदण्डीगढीको किल्लामा प्रयोग गरेको ढुङ्गाहरुले त्यही इतिहास बताउँछ, कि जगतसेन त्यहाँ छुट्टिएर गएर राज्य गरेको मात्रै देखिन्छ । त्यस्तै मकवानपुरको गढीकाको ढुङ्गाले पनि पनि पुराने हो भन्ने इतिहास बताउँछ ।

कमला नदी र कोशी नदीको बीचमा स्थापना भएको नयाँ राज्य कालान्तरमा गोर्खाली राजा पृथ्वीनारायण शाहको एकिकरण अभियानका क्रममा चौदण्डी पनि नेपाल राज्यभित्रै गाभिन पुगेको थियो । १६ जुलाई १७७३ का दिन पृथ्वीनारायण शाहले चौदण्डीमाथि विजय प्राप्त गरेका थिए ।

चौदण्डीगढी एउटा सुन्दर पर्यटकीय स्थलको रूपमा रहेको छ । यो ठाउँबाट पूर्वमा मकालु हिमाल, धनकुटाको पाख्रीबास, हिले, पाल्लेपानी, सुनसरीको ईटहरी, मोरङको विराटनगर लगायत भोजपुरको केही भाग समेत अवलोकन गर्न सकिन्छ । पश्चिमतर्फ खोटाङ्गको सुनपातल डाँडा आदि दृश्यावलोकन गर्न सकिने, उत्तर तर्फ विश्वको सर्वोच्च शिखर सगरमाथा रहेको खुम्बु क्षेत्रको हिमश्रृंखला, चिसापानी, सोखरे डाँडा, दक्षिणतर्फ चौदण्डीगढी नगरपालिकाको सबै वडाका साथै, सप्तरी, सिराहा लगायत नेपाल भारतको विहार तर्फको सीमा क्षेत्र आदि दृश्यावलोकन गर्न सकिन्छ । चौदण्डीगढीमा एउटा निकै पुरानो दीर्घजिवी वरको वृक्ष छ जुन स्थानीयका अनुसार करिब ३५० वर्ष भएको अनुमान गरिएको छ ।

“चौदण्डीगढी” नामकरण तत्कालीन सेनवंशी राजाहरुले भाइहरुलाई राज्य टुक्राटुक्रा पारी अंशबन्डा गर्ने क्रममा निर्माण भएको चौदण्डी राज्य र चौदण्डीमा रहेको ऐतिहासिक गढीको नामबाट हालको “चौदण्डीगढी” नगरपालिकाको नामकरण भएको हो। चौदण्डीगढी नगरपालिका उदयपुर जिल्लामा अवस्थित एक ऐतिहासिक, भौगोलिक र प्रशासनिक दृष्टिले महत्वपूर्ण नगरपालिका हो। यसको स्थापना मकवानपुर राज्यबाट टुक्रिएको ऐतिहासिक घटनासँग जोडिएको छ। वि.सं.१५ औँ शताब्दीमा राजा रुद्रसेनका छोरा मुकुन्द सेनले सबल राज्य स्थापना गरेका थिए।उनका छोराहरु बिचको कलहका कारण राज्य ६ भागमा विभाजित भयो, जसमा पूर्वतिरको मकवानपुरको टुक्रा चौदण्डीगढीको रूपमा अलग अस्तित्वमा आयो। वि.सं.१७८० तिर मकवानपुरका राजा माणिक सेनका सन्तान जगन्सेनले यहाँ दरबार बनाएर राज्य सञ्चालन गरेका थिए।

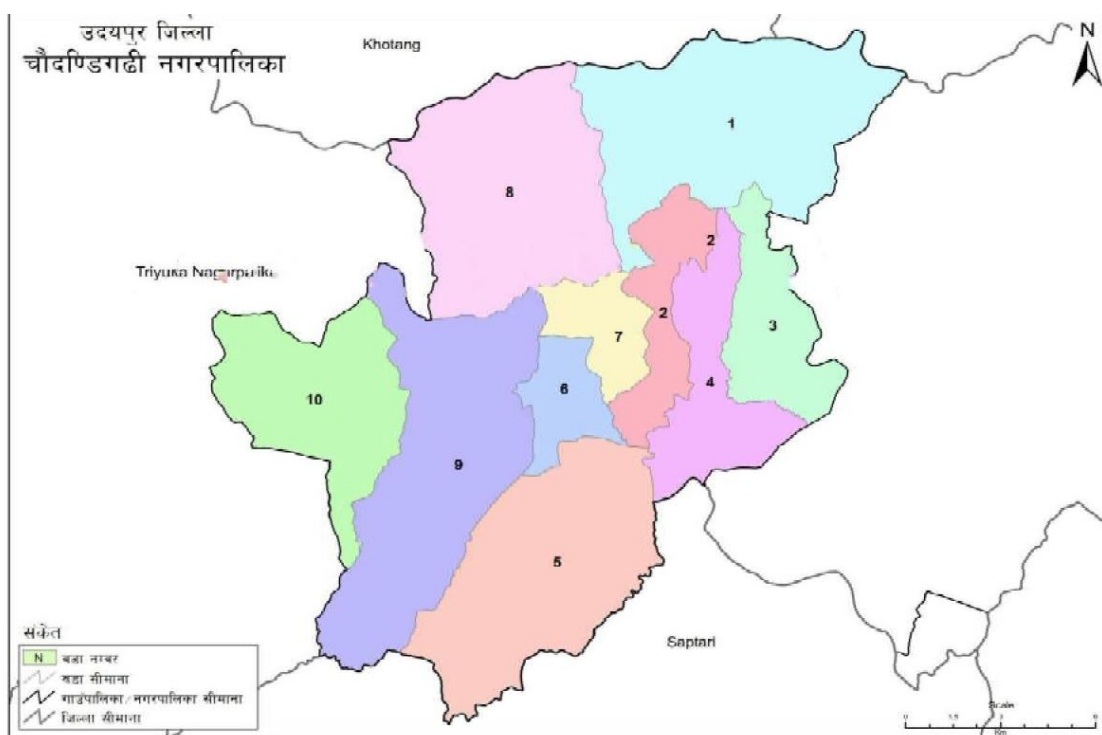
२.३ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

उदयपुर जिल्लाको ८ वटा स्थानीय तह मध्येको यस नगरपालिका साबिकका चौदण्डी, सिद्धिपुर, हडिया, सुन्दरपुर, वेल्तार, वसाह गा.वि.स.मिलाएर वि.सं.२०७३ सालमा बनाइएको हो।यस नगरपालिकामा जम्मा १० वटा वडाहरु रहेका छन्।यसको केन्द्र बेल्तारमा रहेको छ।यो नगरपालिकाका सबै वडाहरु प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र नं १ र प्रदेश सभा निर्वाचन १(१) मा पर्दछ।

२.४ भौगोलिक अवस्थिति

कोशी प्रदेशको उदयपुर जिल्लामा अवस्थित यस नगरपालिकाको अक्षांश २६° ४१' २६" उत्तरदेखि २६° ५४' २७" उत्तरसम्म र देशान्तर ८६° ४६' ०७" पूर्वदेखि ८६° ५९' ३२" पूर्वसम्म फैलिएको छ।कुल क्षेत्रफल २८३.७८ वर्ग कि.मी. र समुद्री तहबाट यसको उचाइ १३६.२ मी. रहेको

छ।यसको सीमाना पूर्वमा बेलका नगरपालिका, उत्तरमा खोटाङ र भोजपुर जिल्ला, पश्चिममा त्रियुगा नगरपालिका र दक्षिणमा सप्तरी जिल्ला रहेका छन्।

२.५ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण

वि.सं.१५औँ शताब्दीमा रुद्रसेनका छोरा मुकुन्द सेनले शक्तिशाली राज्य स्थापना गरेका थिए। उनका छोराहरू बिचको कलहले राज्य ६ भागमा विभाजन भएको थियो। त्यस मध्ये पाल्पा पनि

पर्दर्थी। समय बित्दै जाँदा पूर्वतिरको भूभाग मकवानपुर छुटेर टुकियो र चौदण्डीगढीसम्म फैलियो। वि.सं.१७८० तिर मकवानपुरका राजा माणिक सेनका छोरा जगन्सेनले चौदण्डीगढीमा दरबार बनाएर आफ्नै राज्य स्थापना गरी शासन गर्न थाले। यही ऐतिहासिक ठाउँको नामबाट यस नगरपालिकाको नाम चौदण्डीगढी राखिएको हो।

२.६ क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग

यस नगरपालिकाको भूउपयोगलाई विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा ठूलो हिस्सा १६३.८८ वर्ग कि.मी. (५७.७५%) वनजङ्गलले ओगटेको छ। कृषि क्षेत्रले ८४.२९ वर्ग कि.मी. (२९.७०%) क्षेत्र ओगटेको छ। त्यसै गरी जल क्षेत्रले २३.८९ वर्ग कि.मी.(८.४२%) हिस्सा ओगटेको छ। बस्ती क्षेत्रको क्षेत्रफल ६.९८ वर्ग कि.मी. (२.४६%) मात्र रहेको छ। त्यस्तै, सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ३.७९ वर्ग कि.मी. (१.३४%) रहेको छ। अर्कोतर्फ, व्यवसायिक क्षेत्र (०.१३%), औद्योगिक क्षेत्र (०.०७%), धार्मिक क्षेत्र (०.०५%) र अन्य क्षेत्र (०.०९%) ले अत्यन्तै सानो हिस्सा मात्र ओगटेका छन्। यस नगरपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १: नगरपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	भू-उपयोगका क्षेत्र	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	क्षेत्रफल प्रतिशतमा
१	कृषि	८४.२९	२९.७०
२	व्यवसायिक क्षेत्र	०.३७	०.१३
३	धार्मिक क्षेत्र	०.१३	०.०५
४	जङ्गल	१६३.८८	५७.७५
५	जल क्षेत्र	२३.८९	८.४२
६	औद्योगिक क्षेत्र	०.१९	०.०७
७	अन्य	०.२६	०.०९
८	सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र	३.७९	१.३४
९	बस्ती क्षेत्र	६.९८	२.४६
	जम्मा	२८३.७८	१००

स्रोत: भूसूचना प्रणालीबाट विश्लेषित

२.७ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या

यस नगरपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुल १२,७०३ घरधुरी ५३,६३१ जनसङ्ख्या रहेका छन्। परिवारको औसत आकार ४.२२ र लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुषको सङ्ख्या) ८८.३५ मात्र छ। सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या भएको वडा नं.९ हो भने सबैभन्दा थोरै जनसङ्ख्या वडा नं.१ मा छ। जनगणना २०६८ मा यस नगरपालिकाको जनसङ्ख्या ४८५७४ थियो। वि.सं.२०६८ को जनसङ्ख्यासँग तुलना गर्दा यस नगरपालिकाको जनसङ्ख्या ०.९४ प्रतिशतले बढ्दै आएको छ।

तालिका नं. २: नगरपालिकाको जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरधुरी सङ्ख्या	जनसङ्ख्या			औसत परिवार सङ्ख्या	लैङ्गिक अनुपात
		पुरुष	महिला	जम्मा		
१	७७३	१६९१	१७५१	३४४२	४.४५	९६.५७
२	११४४	२३७८	२७६०	५१३८	४.४९	८६.१६
३	१०००	१८५३	२१६३	४०१६	४.०२	८५.६७
४	१६६८	३२३०	३७०६	६९३६	४.१६	८७.१६
५	१५२३	२९९९	३३६०	६३५९	४.१८	८९.२६
६	१३५२	२६१०	२९४०	५५५०	४.११	८८.७८
७	१४२७	२८८१	३२३६	६११७	४.२९	८९.०३
८	८६१	१७७१	१९५८	३७२९	४.३३	९०.४५
९	१८०६	३५३९	४००७	७५४६	४.१८	८८.३२
१०	११४९	२२०५	२५९३	४७९८	४.१८	८५.०४
जम्मा	१२७०३	२५१५७	२८४७४	५३६३१	४.२२	८८.३५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.८ नदीनाला सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकाभित्रका १९ वटा नदी/खोलाहरूबाट मुख्यतया ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा जस्ता निर्माण सामग्री प्राप्त भइरहेका छन्। अधिकांश खोलाहरू जस्तै छाँगे, चप्लेटी/माडीबास, लामा, काली, अप्राहा, द्वार, देवधार, खैरा, बडेरुवा, करम्जे, सुख्खा सुन्दरी, लाटी आदि ढुङ्गा तथा गिट्टीका प्रमुख स्रोत हुन्। बालुवाका प्रमुख स्रोत भने त्रियुगा, सिवाइ, ज्यामिरे, छिडी तथा हडिया/मुसर्निया खोलामा केन्द्रित छन्। वडागत रूपमा हेर्दा वडा ९ र १० मा सबैभन्दा धेरै र विविध प्रकृतिका स्रोतहरू रहेका छन्। यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ३: नदी तथा खोलाहरूको विवरण

क्र.सं.	नदी/खोला	वडा नं	उपयोग
१.	छाँगे खोला	१	ढुङ्गा
२.	चप्लेटी/माडीबास खोला	१ र २	ढुङ्गा/गिट्टी
३.	लामा खोला	२ र ४	ढुङ्गा/गिट्टी
४.	काली खोला	३ र ४	ढुङ्गा/गिट्टी
५.	अप्राहा खोला	८	ढुङ्गा/गिट्टी
६.	द्वार खोला	५, ६, ७, ८	ढुङ्गा/गिट्टी
७.	त्रियुगा खोला	५, ९, १०	बालुवा
८.	सिवाइ खोला	५ र ९	बालुवा

क्र.सं.	नदी/खोला	वडा नं	उपयोग
९.	ज्यामिरे खोला	९	बालुवा
१०.	छिडी खोला	९	बालुवा
११.	भरौली खोला	९	ढुङ्गा/गिट्टी
१२.	देव धार खोला	१०	ढुङ्गा/गिट्टी
१३.	खैरा खोला	१०	ढुङ्गा/गिट्टी
१४.	बडेरुवा खोला	१०	ढुङ्गा/गिट्टी
१५.	करम्जे खोला	५	ढुङ्गा/गिट्टी
१६.	सुख्खा सुन्दरी खोला	३२४	ढुङ्गा/गिट्टी
१७.	लाटी खोला	३२४	ढुङ्गा/गिट्टी
१८.	द्वार खोला	२२७	ढुङ्गा/गिट्टी
१९.	हडिया/मुसर्निया खोला	१०	बालुवा/गिट्टी

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.९ पर्यटकीय क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकाभित्रका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू विभिन्न वडाहरूमा रहेका छन्। ती मध्ये वडा २ र ६ मा रहेको कोवा खोज, वडा ७ मा रहेको कन्या औल्छी गुम्बा, वडा ६ मा रहेको पुष्पलाल चौक पार्क, वडा ७ मा रहेको द्वारदानी देवी स्थान, वडा नं ५ मा रहेको शिवालय मन्दिर, वडा ९ मा रहेको थानपोखरी थान, वडा नं ४ मा रहेको बसाहा थान शिवालय मन्दिर, वडा ६ मा रहेको लिंगेश्वर शिवालय र वडा ८ मा रहेको मिनी अप्राहा झर्ना स्थानीय पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि महत्वपूर्ण छन्।

तालिका नं. ४: पर्यटकीय क्षेत्रहरूको विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थल	वडा नं.
१)	कोवा खोज	२ र ६
२)	कन्या औल्छी गुम्बा	७
३)	पुष्पलाल चौक पार्क	६
४)	द्वारदानी देवी स्थान	७
५)	शिवालय मन्दिर	५
६)	थानपोखरी थान	९
७)	बसाहा थान शिवालय मन्दिर	४
८)	लिंगेश्वर शिवालय	६
९)	मिनी अप्राहा झर्ना	८

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.१० ताल, पोखरी सम्बन्धी विवरण

नगरपालिका भित्रका विभिन्न वडामा रहेका महत्वपूर्ण पोखरीहरूमा कुल्लीघर, कालीपोखरी, डुङ्गाखोला, कद्दाहा तथा बदेल पोखरी पर्छन्। यी पोखरीहरू स्थानीय जलस्रोतको संरक्षण तथा पर्यटक आकर्षणका दृष्टिले अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छन्।

तालिका नं. ५: तालतलैया पोखरी र सीमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पोखरीको नाम	वडा नं
१.	कुल्लीघर	५
२.	कालीपोखरी	५
३.	डुङ्गाखोला	५
४	कद्दाहा	५
५	बदेल पानी	३

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.११ नगरपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

यस नगरपालिकामा स्वीकृत दरबन्दी बमोजिमका सम्पूर्ण जनशक्ति पदपूर्ति भएको अवस्था छैन। नगरपालिकाले स्थायी तथा करार सेवाका कर्मचारीबाट सेवा प्रवाह गर्दै आएको छ। नगरपालिका तथा मातहतका कार्यालयमा कार्यरत जनशक्ति सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ६: नगरपालिकामा कार्यरत जनशक्ति सम्बन्धी विवरण

क्र. स.	पद	तह	नगरपालिकाबाट स्वीकृत दरबन्दी	रिक्त	स्थायी	करार
क)	नगरपालिका तर्फको जनशक्ति विवरण					
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९/१० औं	१	०	१	०
२	अधिकृत	९/१० औं	२	१	१	०
३	अधिकृत	७/८ औं	३		३	
४	अधिकृत	६/७/८ औं	३	१	१	१
५	अधिकृत	६औं	८	४	२	२
६	सहायक	५/६ औं	४	०	४	०
७	सहायक	५ औं	१७	६	८	३
	सहायक	४/५ औं	२	२	०	०
८	सहायक	४ औं	२०	७	४	९
९	सवारी चालक	श्रेणीविहिन	८	०	०	८
१०	कार्यालय सहयोगी		११	०	१	१०
११	फोहरमैला सहयोगी		८	३	०	५

क्र. स.	पद	तह	नगरपालिकाबाट स्वीकृत दरबन्दी	रिक्त	स्थायी	करार
१२	फायर मेन		२	१	०	१
१३	पानी पाले		३	३		
नगरपालिका तर्फको जम्मा			९२	२८	२५	३९
ख)	वडा कार्यालय तर्फ					
१	सहायक	४/५ औं	२०	८	७	५
२	सहायक	४ औं	२०	७	४	९
३	सहायक	तेस्रो	२	०	२	०
४	कार्यालय सहयोगी		१०			१०
वडा कार्यालय तर्फको जम्मा			५२	१५	१३	२४
ग)	कृषि तर्फको दरबन्दी					
१	कृषि विकास अधिकृत	६/७/८ औं	१	०	१	०
२	प्राविधिक सहायक	५/६ औं	२	१	१	
३	नायव प्राविधिक सहायक	४/५ औं	५	१	१	३
वडा कार्यालय तर्फको जम्मा			८	२	३	३
घ)	पशु तर्फको दरबन्दी					
१	पशु चिकित्सक	६/७/८ औं	१	०	१	
२	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक	५/६ औं	२	१	१	
३	पशु सेवा प्राविधिक	५/६ औं	२	१	१	
४	नायव पशु स्वास्थ्य प्राविधिक	४/५ औं	३	२	१	
५	नायव पशु सेवा प्राविधिक		२		२	
६	कार्यालय सहयोगी		१	०	०	१
पशु तर्फको जम्मा			११	४	६	१
ङ)	स्वास्थ्य चौकी/आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र तर्फको दरबन्दी					
१	हे.अ./सि.अ.हे.व.	६औं	६	०	६	०
२	हे.अ./सि.अ.हे.व.	५ औं	११	०	१०	१
३	अ.न.मी.	४/५ औं	१७	०	१२	५
४	कार्यालय सहयोगी		११	०	०	११
५	अ.हे.व.	४/५/६ औं	५	२	०	३
६	ल्या.अ.	४/५ औं	५	०	०	५
७	अ.न.मी.	४ औं	५	३	०	२

क्र. स.	पद	तह	नगरपालिकाबाट स्वीकृत दरबन्दी	रिक्त	स्थायी	करार
स्वास्थ्य चौकी/आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र तर्फको दरबन्दी जम्मा			६०	५	२८	२७
च)	आधारभुत नगर अस्पताल					
१	मेडिकल जनरलिष्ट मे.सु.	९/१० औं	१	१	०	
२	मेडिकल अधिकृत	८औं	२	०	१	१
३	ना.सु.	५ औं	१	०	०	१
४	स्टाफ नर्स	५/६/७ औं	६	०	३	३
५	हेल्थ असिस्टेन्ट	५/६/७ औं	४	०	४	०
६	रेडियोग्राफर	५/६/७ औं	१	०	०	१
७	ल्याव टेक्निसियन	५/६/७ औं	१	०	१	०
८	एनेस्थेसिया सहायक	५/६/७ औं	१	१	०	०
९	स.ले.पा.	४ औं	१	१	०	०
१०	फार्मसी सहायक	५/६/७ औं	१	१	०	०
११	डेन्टल हाइजेनिष्ट	५/६/७ औं	१	१	०	०
१२	अप्याल्मिक सहायक	५/६/७ औं	१	१	०	०
१३	हलुका सवारी चालक		१	०	०	१
१४	कार्यालय सहयोगी		६	३	०	३
१५	सरसफाइकर्मी		३	३	०	०
आधारभुत नगर अस्पतालतर्फको जम्मा			३१	१२	९	१०
छ)	नगर प्रहरी तर्फ					
१	नगर प्रहरी सहायक निरीक्षक		१	०	०	१
२	नगर प्रहरी हवलदार		२	२	०	०
३	नगर प्रहरी जवान		१७	१	०	१६
नगर प्रहरी तर्फको जम्मा			२०	३	०	१७
कुल जम्मा			२७४	६९	८४	१२१

स्रोत: नगरपालिकाको कार्यालय २०८२

२.१२ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रयाक्टर आदि)

नगरपालिकामा उपलब्ध सवारी तथा निर्माणसम्बन्धी साधनहरूको सङ्ख्या र प्रयोग स्थिति देखाउँछ। अधिकांश मोटरसाइकल, स्कुटर, सुमो, बोलेरो र स्कर्पियोहरू कार्यालय प्रयोजनका लागि प्रयोग भएका छन् भने जेनन पिकअप र दमकल विपद् व्यवस्थापनमा उपयोग भइरहेका

छन्।ट्रयाक्टर, सक्सन मेसिन, शववाहन, ट्रिपर, रोलर र ब्याकहो लोडरहरू, फोहरमैला, ढल तथा पूर्वाधार निर्माणका काममा प्रयोग हुने साधनहरू हुन्।

तालिका नं. ७: नगरपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी तथा निर्माण सम्बन्धी साधन	एकाइ	सङ्ख्या	हालको उपयोग	भाडा दर रु
१.	जेनन पिक अप	सङ्ख्या	१	विपद व्यवस्थापन	
२.	सुमो	सङ्ख्या	१	कार्यालय प्रयोजन	
३.	बोलेरो	सङ्ख्या	१	कार्यालय प्रयोजन	
४.	स्कर्पियो	सङ्ख्या	२	कार्यालय प्रयोजन	
५.	स्कुटर	सङ्ख्या	६	कार्यालय प्रयोजन	
६.	मोटरसाइकल	सङ्ख्या	३९	कार्यालय प्रयोजन	
७.	शव बाहान	सङ्ख्या	१	शव बोक्ने प्रयोजन	निशुल्क
८.	दमकल	सङ्ख्या	१	विपद व्यवस्थापन	निशुल्क
९.	एम्बुलेन्स	सङ्ख्या	८	स्वास्थ्य प्रयोजन	
१०.	ब्याकहो लोडर	सङ्ख्या	१	निर्माण प्रयोजन	
११.	ट्रयाक्टर	सङ्ख्या	१	फोहरमैला व्यवस्थापन तथा पानी ढुवानी	निशुल्क
१२.	सक्सन मेसिन	सङ्ख्या	१	ढल व्यवस्थापन	
१३.	टिप्पर	सङ्ख्या	२	सामान ढुवानी	
१४.	रोलर	सङ्ख्या	१	निर्माण प्रयोजन	
१५.	ट्याम्पु	सङ्ख्या	१	सामान ढुवानी	
१६.	साइकल	सङ्ख्या	३	कार्यालय प्रयोजन	

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कार्यालय २०८२

२.१३ बैंक तथा वित्तीय संस्था

यस नगरपालिकामा विभिन्न प्रकारका १० वटा वित्तीय संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेको देखाउँछ । तीमध्ये ३ वटा वाणिज्य बैंक, १ वटा विकास बैंक र ६ वटा लघुवित्त संस्थाहरू रहेका छन्।वाणिज्य तथा विकास बैंकहरू औपचारिक बैंकिङ पहुँच विस्तारमा योगदान पुऱ्याइरहेका छन् भने लघुवित्त संस्थाहरूले ग्रामीण तथा साना उद्यमी, न्यून-आय भएका वर्गलाई वित्तीय सेवा प्रदान गर्दै वित्तीय कारोवारमा सहयोग पुऱ्याइरहेका छन्।समग्रमा, नगरपालिकामा बैंक तथा वित्तीय सेवालाई मध्यम रूपमा पहुँच विस्तार भएको देखिए पनि अझै सेवाको दायरा वृद्धि गर्ने आवश्यकता छ।

तालिका नं. ८: नगरपालिकामा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	वित्तीय संस्थाको नाम	किसिम
१.	सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	वाणिज्य बैंक
२.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	वाणिज्य बैंक
३.	नेपाल एस वि आई बैंक लिमिटेड	वाणिज्य बैंक
४.	कृषि विकास बैंक लिमिटेड	विकास बैंक
५.	नेरुडे मिमिरे लघुवित्त संस्था	लघुवित्त
६.	छिमेक लघु वित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
७.	श्रृजनशिल लघुवित्त वित्तीय संस्था	लघुवित्त
८.	फरवार्ड लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
९.	जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	लघुवित्त
१०.	महुली लघुवित्त वित्तीय संस्था	लघुवित्त

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कार्यालय २०८२

२.१४ सहकारी संस्थाको विवरण

नगरपालिकाभित्र कृषि सहकारी, बचत तथा ऋण, बहुउद्देश्यीय तथा उपभोक्ता सहकारीजस्ता विभिन्न प्रकारका संस्था ६० वटा सहकारी संस्था क्रियाशील रहेका छन्। ती सहकारीहरूमा ४,९७७ महिला र २९०३ पुरुष गरी कुल ७,९३८ जना सदस्य रहेका छन्। अधिकांश सहकारीहरू कृषि तथा बचत-ऋण केन्द्रित छन्, जसले कृषिमा लगानी, उद्यमशीलता तथा स्थानीय वित्तीय पहुँच विस्तारमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याइरहेको बुझिन्छ। केही बहुउद्देश्यीय र उपभोक्ता सहकारीहरूले सामुदायिक सेवा तथा बजार पहुँच सुदृढ पार्ने कार्यसमेत गर्दै आएका छन्। समग्रमा, सहकारीको सञ्जाल बलियो देखिँदा पनि संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि, पारदर्शिता र दीगो सञ्चालनमा थप ध्यान दिनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।

तालिका नं. ९: नगरपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण

सि.नं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	संस्थाको किसिम	सदस्य सङ्ख्या		
				महिला	पुरुष	जम्मा
१	राधाकृष्ण कृषि सहकारी संस्था लि.	५	कृषि सहकारी	९३	३३	१२६
२	मालती कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	कृषि सहकारी	४०	४१	८१
३	कालिखोला कृषि सहकारी संस्था लि.	४	कृषि सहकारी	४१	५०	९१
४	सप्तकोशी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	६	बचत तथा ऋण	१५३	१७३	३२६
५	समावेशी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	६	बचत तथा ऋण	६९	०	६९
६	साझा सहकारी संस्था लि.	६		७९	३५७	४३६

सि.नं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	संस्थाको किसिम	सदस्य सङ्ख्या		
				महिला	पुरुष	जम्मा
७	श्रीपञ्चमी बहुदेशीय सहकारी संस्था लि.	६	बहुउद्देशीय	१००	११५	२१५
८	युनिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	१०	बचत तथा ऋण	४१	७१	११२
९	बुद्ध नगर कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	कृषि सहकारी	२९	११	४०
१०	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि	७	कृषि सहकारी	२९१	१५७	४४८
११	लालिगुरास महिला बहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि.	४	बहुउद्देशीय	५७६	०	५७६
१२	डिहवार कृषि सहकारी संस्था लि.	९	कृषि सहकारी	६५	४१	१०६
१३	उच्चज्योती महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	८	बचत तथा ऋण	३२७	०	३२७
१४	बेल्तार कृषि सहकारी संस्था लि.	६	कृषि सहकारी	१९	१२	३१
१५	पारीजात कृषि सहकारी संस्था लि	१०	कृषि सहकारी	३१	२७	५८
१६	उदयीमान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	६	बचत तथा ऋण	२७	२४	५१
१७	नवदुर्गा म.बहुउद्देशीय सहकारी संस्था	५	बहुउद्देशीय	४७१	०	४७१
१८	थान पोखरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	९	बचत तथा ऋण	१९०	१४०	३३०
१९	नवदुर्गा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	७	बचत तथा ऋण	१३७	१९०	३२७
२०	भिमसेन कृषि सहकारी संस्था लि.	१०	कृषि सहकारी	७४	७६	१५०
२१	हरीयाली कृषि सहकारी संस्था लि.	८	कृषि सहकारी	१९८	११०	३०७
२२	महिला जागरण बहुउद्देशीय सहकारी संस्था	१०	बहुउद्देशीय	५१	०	५१
२३	उन्नतीशिल कृषि सहकारी संस्था लि	१०	कृषि सहकारी	१६	३७	५३
२४	जनोउत्थान कृषि सहकारी संस्था	१०	कृषि सहकारी	९	२६	३५
२५	दिगो कृषि प्रविधि तथा सूचना सहकारी	१०	कृषि सहकारी	११	१४	२५
२६	अम्बिका बहुउद्देशीय सहकारी	१०	बहुउद्देशीय	८३	१३७	२२०
२७	मिलन कृषि सहकारी	१०	कृषि सहकारी	१५	१३	२८
२८	उर्जाशिल कृषि सहकारी	९	कृषि सहकारी	२६	६	३२
२९	सिर्जनशिल बचत तथा ऋण	९	बचत तथा ऋण	२	२३	२५

सि.नं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	संस्थाको किसिम	सदस्य सङ्ख्या		
				महिला	पुरुष	जम्मा
३०	त्रिशक्ती स्वाबलम्बन बचत तथा ऋण	९	बचत तथा ऋण	४८	२८	७५
३१	महिला साना किसान कृषि सहकारी	८	कृषि सहकारी	३७९	०	३७९
३२	सिद्धबाबा कृषि सहकारी	८	कृषि सहकारी	५	२०	२५
३३	जन उपभोक्ता सहकारी संस्था	८	उपभोक्ता	१४	१३	२७
३४	पारुहाड कृषि सहकारी संस्था	७	कृषि सहकारी	१४	११	२५
३५	सुखशान्ती बचत तथा ऋण सहकारी	७	बचत तथा ऋण	१९१	०	१९१
३६	प्रकृती बचत तथा ऋण सहकारी	७	बचत तथा ऋण	२७	०	२७
३७	ममता बचत तथा ऋण सहकारी	७	बचत तथा ऋण	६४	१२६	१९०
३८	सुम्रिमा बचत तथा ऋण सहकारी	७	बचत तथा ऋण	३५	५९	९४
३९	चोमालोङ्गमा उपभोक्ता सहकारी	७	उपभोक्ता	२५	१००	१२५
४०	शिवालय कृषि सहकारी संस्था	६	कृषि सहकारी	११	३१	४२
४१	आशुता बचत तथा ऋण सहकारी	६	बचत तथा ऋण	१२	१३	२५
४२	छाहारी कृषि सहकारी संस्था	६	कृषि सहकारी	१५	१५	३०
४३	पञ्चमी बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	६	बहुउद्देश्यीय	८५	१००	१८५
४४	नवविहानी कृषि सहकारी संस्था	५	कृषि सहकारी	२१	१६	३७
४५	शिवाई कृषि सहकारी संस्था	५	कृषि सहकारी	३	२४	२७
४६	शिभशक्ती बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	५	बहुउद्देश्यीय	१५	१५	३०
४७	घरगाँउ कृषि सहकारी संस्था	४	कृषि सहकारी	२१	९	३०
४८	हंशकाली कृषि सहकारी संस्था	४	कृषि सहकारी	७४	७५	१४९
४९	उदयपुर कर्मतारा बचत तथा ऋण सहकारी	४	बचत तथा ऋण	११	१४	२५
५०	सहयात्री बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	४	बहुउद्देश्यीय	४५	४१	८६
५१	निश्चल उपभोक्ता सहकारी संस्था	४	उपभोक्ता	८	१९	२७
५२	अन्नपूर्ण कृषि सहकारी संस्था	४	कृषि सहकारी	१५	२०	३५
५३	सूर्यज्योती महिला बहुउद्देश्यीय सहकारी	१	बहुउद्देश्यीय	२९	०	२९
५४	विशासय कालिका बचत तथा ऋण सहकारी	१	बचत तथा ऋण	३०४	२२८	५३२
५५	दुधकोशी उपभोक्ता सहकारी संस्था	१	उपभोक्ता	११	१४	२५
५६	त्रियुगा कृषि सहकारी संस्था	६	कृषि सहकारी			
५७	महिला साना किसान कृषि सहकारी	१	कृषि सहकारी	२२८	२	२९०

सि.नं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	संस्थाको किसिम	सदस्य सङ्ख्या		
				महिला	पुरुष	जम्मा
५८	साझा सहकारी संस्था लि.					
५९	साझा सहकारी संस्था लि.					
६०	पञ्च कन्या बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	६	बहुउद्देश्यीय	३	२६	२९
	जम्मा			४९७७	२९०३	७९३८

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कार्यालय २०८२

२.१५ बजार तथा हाट बजार

चौदण्डीगढी नगरपालिकाभित्रका प्रमुख व्यापारिक स्थानहरू विभिन्न वडाहरूमा फैलिएका छन्। वडा ६ र ७ मा फेलिएको बेल्टार बजार सबैभन्दा व्यस्त व्यापारिक क्षेत्र मानिन्छ। अन्य व्यापारिक स्थलहरूमा वडा १ मा अवस्थित रानीटार र छुइला, वडा ८ मा अवस्थित विरेन्द्र बजार, वडा १० मा अवस्थित हडिया, वडा ५ मा रहेका शिवाइ चोक, सुन्दरपुर र वेल्हा पर्दछन्। यी स्थानहरू नगरपालिका भित्र व्यापार, पसल र स्थानीय व्यवसायको केन्द्रका रूपमा महत्त्वपूर्ण छन्। मदन भण्डारी राजमार्गको कारण सडक किनारमा बजार अझै विस्तार हुने देखिन्छ।

तालिका नं. १०: बजार तथा हाट बजारको विवरण

क्र.सं.	व्यापारिक महत्वका स्थानहरू	स्थान
१)	बेल्टार बजार	चौदण्डीगढी न.पा.६,७
२)	रानीटार	चौदण्डीगढी न.पा १
३)	छुइला	चौदण्डीगढी न.पा १
४)	विरेन्द्रबजार	चौदण्डीगढी न.पा ८
५)	हडिया	चौदण्डीगढी न.पा १०
६)	शिवाइ चोक	चौदण्डीगढी न.पा ५
७)	सुन्दरपुर	चौदण्डीगढी न.पा ५
८)	वेल्हा	चौदण्डीगढी न.पा ५

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५

२.१६ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा दर्ता भएका कुल ३५१ व्यवसायमध्ये अधिकांश हिस्सा दैनिक उपभोग्य सामान तथा लत्ता कपडाजस्ता वस्तुहरूको खुद्रा व्यापारको रहेको छ। दोस्रो स्थानमा उर्जामूलक उद्योगहरू रहेका छन्। घ वर्गको निर्माण व्यवसायहरूले साना पूर्वाधार तथा आवास निर्माण गतिविधि सक्रिय रहेको देखाउँछ। उत्पादनमूलक उद्योग भने न्यून सङ्ख्यामा भएकाले औद्योगिक उत्पादनको विकास अपेक्षाकृत कमजोर देखिन्छ। विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यावसायिक सेवाहरू पनि निकै कम रहेको छ। हाल चौदण्डीगढी अन्तरगत बेल्टार/बसाहा

उद्योग वाणिज्य सङ्घ अध्यक्षमा गोविन्द थापा हुनुहुन्छ । व्यापार व्यवसायको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ११: व्यापार व्यवसायहरूको विवरण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	सङ्ख्या
१	उत्पादनमूलक उद्योग	९
२	उर्जामूलक उद्योग	१०७
३	घ वर्गको श्रेणी निर्माण	६१
४	दैनिक उपभोग खाद्यपदार्थ, सुति कपडा आदिको खुद्रा व्यापार	१३७
५	व्यवसाय कर र व्यापारिक वस्तु	३२
६	विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यावसायिक सेवाहरू	५
७	होटल तथा रेष्टुरेण्ट सम्बन्धी विवरण	२४
	जम्मा	३७५

स्रोत: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको कार्यालय २०८२

अध्याय - ३: नगरपालिकाको वातावरणीय अवस्था

३.१ चौदण्डीगढी नगरपालिकाको विद्यमान वातावरणीय अवस्था

वातावरण व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्नुको मुख्य उद्देश्य मानवीय क्रियाकलाप तथा प्राकृतिक घटनाका कारण भौतिक, जैविक, तथा सामाजिक वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल असरको पहिचान गरी त्यसको न्यूनीकरण तथा निराकरणको उपाय कार्यान्वयनमा ल्याउनु रहेको छ । तसर्थ, वातावरण व्यवस्थापन योजना प्रतिवेदनमा वातावरणीय प्रभाव, प्रभावको स्रोत र यसको व्यवस्थापनको लागि कार्ययोजना प्रस्ताव समावेश हुन्छ । स्थलगत भ्रमण र सार्वजनिक परामर्शबाट चौदण्डीगढी नगरपालिकाको विभिन्न वातावरणीय तत्वहरूको वातावरणीय अवस्था अध्ययन गरियो ।

तालिका नं. १२: वातावरणीय तत्वहरूको विद्यमान अवस्था

क्र.सं.	वातावरणीय तत्वहरू	वातावरणीय अवस्था
१.	वायु	<ul style="list-style-type: none"> • मदन भण्डारी राजमार्ग हाल केहि स्थानमा निर्माणाधिन रहेको कारण, र अरु सडकहरूमा समेत सवारीसाधनबाट हुने उत्सर्जन नगरपालिकामा पाईयो । • धेरै घरहरूमा दुई चक्के सवारीसाधन र केहिमा चार चक्के सवारीसाधन देखियो । • विद्युतिय सवारी पालिकामा अधिक मात्रामा रहेको पाइयो । हालको अवस्थामा यो सुखद कुरा रह्यो । • पालिका केन्द्र बेल्टार लगायत धरान, फत्तेपुर, गाइघाटबाट पालिकाको विभिन्न स्थानमा चल्ने सवारीसाधन भने पुराना चलाउने गरेको पाइयो जसले गर्दा वायु प्रदुषण बढेको पाइयो । • यस पालिकामा रहेका ३७५ व्यवसायीक फर्मले गर्दा वायु प्रदूषणमा असर गरेको पाइयो • खुला ठाउँ र प्लाष्टिक जलाउने अभ्यासले गर्दा प्रदुषण उत्सर्जन भएको देखियो । • नगरपालिकामा रहेको बजार क्षेत्रमा वायु प्रदुषण केहि बढी पाइयो ।
२.	जलस्रोत	<ul style="list-style-type: none"> • पालिकामा नदि, खोला, सिँचाइ नाला र पोखरी जस्ता जलस्रोतहरू रहेका छन् । • विगत दशकहरूको तुलनामा जमिनको पानीको सतह घटेको कारण केही स्रोतहरू सुकेका छन् । • स्थानीय जनताले खोला किनारमा नुहाउने र लुगा धुने चलन देखियो । • प्राकृतिक पोखरीमा स्थानीय माछाको विविधता र संख्या विगतको तुलनामा घट्दै गएको छ । • सेष्टिक टंकीको चलन बजार क्षेत्रमा रहेको र केहि घरहरूबाट हाल पनि खोलामा मिसाएको पाइयो । • यस क्षेत्रमा उत्पादित रासायनिक र औद्योगिक स्लज न्युन मात्रामा पाइन्छ । • पालिकामा खोलाको पानी प्रदूषण हुनुको प्रमुख कारण खोलामा फोहोर फाल्ने, गाडी धुने, खेतीयोग्य जमिनबाट निस्कने फोहोर, पौडी खेल्ने, नुहाउने, लुगा धुने नै मुख्य रूपमा हुने गरेका छन् । • जमिनको पानीको सतह हरेक वर्ष घटिरहेको छ ।
३.	माटो	<ul style="list-style-type: none"> • पालिकामा माटो प्रदुषणको मुख्य कारण अजैविक वा रासायनिक मलको प्रयोग, कीटनाशक औषधि र उद्योगबाट निस्कने प्रदूषकहरू हुन् ।

क्र.सं.	वातावरणीय तत्वहरू	वातावरणीय अवस्था
		<ul style="list-style-type: none"> सबै वडाहरूले बालीको उत्पादकत्व बढाउन र कीरा नियन्त्रण गर्न ईनअर्गानिक मल र कीटनाशकहरू प्रयोग गर्छन् । सिँचाइ सुविधा र हाइब्रिड बीउ, रासायनिक मल र कीटनाशकको प्रयोगले खाद्य बालीको उत्पादन वार्षिक रुपमा बढ्दै गएको छ। त्यसैले उत्पादकत्व बढ्दै गएकोले रासायनिक मलको प्रयोग घटाउन चुनौती रहेको । खेतियोग्य जमिनमा घर निर्माण गर्ने क्रम निरन्तर रहेको पाइयो ।
४.	फोहोरमैला	<ul style="list-style-type: none"> यस नगरपालिकामा जनसंख्या वृद्धि, मानव वस्ति र बजार क्षेत्रको बढ्दो प्रवृत्ति का कारण फोहोरमैला व्यवस्थापनको समस्या भविष्यमा गम्भीर हुने देखिन्छ । पालिकाकै गाडीले प्रत्येक हप्ता फोहोर संकलन गरि वडा नं. ६ र ७ मा रहेको डम्पिङ्ग यार्डमा फोहोर विसर्जन गरेको पाएयो । मानिसहरूमा नगल्ने फोहोरलाई खुला ठाउँमा जथाभावी रूपमा फाल्ने प्रवृत्ति व्यापक देखिएको छ । खुला ठाउँ प्लाष्टिक जलाउने अभ्यास हरेक क्षेत्रमा पाइयो । पुनःप्रयोग अभ्यास रहेछ । कुहिने फोहोरलाई कम्पोष्ट बनाउने कार्य नगरपालिकाबाट सुरु भएको ।
५.	जैविक विविधता	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका क्षेत्रमा सामुदायिक वन व्यवस्थापन र अभ्यासद्वारा वनस्पति र जीवजन्तु संरक्षण प्रयासलाई जोड दिईएको छ । नगरपालिकामा वन क्षेत्र प्रसस्त रहेको छ । चुरे क्षेत्र र कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्षको प्रभाव यस पालिकामा रहेको छ । वृक्षारोपणका लागि पर्याप्त क्रियाकलाप तथा योजनाहरू बनेका छन् । रिचार्ज पोखरीको निर्माण कार्य अगाडि बढाइएको छ । स्थानीय जनताका अनुसार विभिन्न प्रकारका मिचाहा प्रजातिहरूले स्थानीय प्रजातिहरूलाई असर गरेको छ। पालिकामा चुरेको वन, राष्ट्रिय वन, सामुदायिक वन, धार्मिक वन रहेका छन्। नगरपालिकामा निजी वनको संख्या कम छ ।
६.	प्राकृतिक प्रकोप	<ul style="list-style-type: none"> पहिरो, बाढी, खोला किनार काट्ने, खोला सर्ने र आगलागी हुने यस पालिकाको प्रमुख प्राकृतिक प्रकोपहरू हुन् । त्रियुगाले धेरै भन्दा धेरै क्षति गरेको छ। साथै अन्य खोलाले समेत क्षति गरेका छन् । त्रियुगा खोला ठूलो हुने हुदाँ ५ महिना वडा नं. ५, ९ को अधिकाँश भाग र वडा नं. १० पालिकाबाट छुटिएको अवस्थामा पुग्दछन् । खोला वारपार गर्न कि फत्तेपुर कि गाइघाट पुगेर मात्र सम्भावना रहन्छ । पालिकाका सबै वडाहरू बाढीको जोखिममा छन् । (वडा नं. १ र ८ अलि कम) प्रत्येक वर्ष बाढी र पहिरोले बालीमा क्षति, सम्पत्तिको क्षति निम्त्याएको छ । खोलाको तटबन्ध, ग्याबियन पर्खाल निर्माण, जस्ता काम बाढी नियन्त्रणका लागि गरिएका छन् । तर, बाढीको प्रभाव अझै नियन्त्रण बाहिर रहेको छ । फोहोर जलाउने र भू-उपयोग परिवर्तनका लागि जानाजानी आगो लगाउने जस्ता लापरवाहीका कारण आगो लाग्ने गरेको छ । कहिलेकाहीँ खडेरीका कारण आगलागी हुने गरेको पनि देखिएको छ । प्रमुख प्राकृतिक प्रकोप पहिरो, बाढी, आँधी, बिजुली चम्किने, आदि हुन् । मानवको कारणले भएको प्रमुख प्रकोप भने आगलागी, सडक दुर्घटना हो।

३.२ नगरपालिकाले वातावरण सम्बन्धी लिएको नीति तथा कार्यक्रमहरू

३.२.१ चौदण्डीगढी नगरपालिकाले लिएका नीतिहरू

मानवीय क्रियाकलापका कारण पर्ने वातावरणीय असरलाई न्यूनीकरण गर्न साथै प्राकृतिक प्रकोपका कारण हुने मानवीय तथा आर्थिक क्षतिको पूर्व व्यवस्थापन गर्नका लागि चौदण्डीगढी नगरपालिकाले विभिन्न नीति लिएको छ।

फोहोरमैला व्यवस्थापन, वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी चौदण्डीगढी नगरपालिकाले लिएको आर्थिक वर्ष २०८०-८१ का लागि लिएका नीति यस प्रकार रहेका छन्

क. वन, वातावरण व्यवस्थापन नीति:

वन तथा वातावरण संरक्षण र हरियाली प्रवर्द्धनका लागि निम्न नीतिहरू लिइनेछ।

- ✘ नगर क्षेत्रका वनहरूमा जैविक विविधता, सीमसार, पानीको मुहान, कुवा, ईनार संरक्षण लगायतका कार्यबाट वन तथा वातावरणको संरक्षण, हरियाली प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति र डिभीजन, सब (डिभीजन वन कार्यालयहरूसँग) समन्वय, सहकार्यर साझादोरी गरि विकास निर्माण तथा जनचेतनामूलक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न र नगर क्षेत्रका खाली भाग, नाङ्गा डाँडापाखा तथा सडकका दायँबाया क्षेत्रमा वृक्षारोपणको कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

ख. फोहोरमैला तथा सरसफाईसम्बन्धी नीति:

नगरबासीलाई आधारभूत सरसफाई तथा खानेपानी सुविधाको सुनिश्चितता लागि निम्न नीतिहरू लिइनेछ:

- ✘ नगरक्षेत्र भित्र रहेका आम नगरबासीलाई स्वच्छ र सफा खानेपानीको पहुचको लागी संचालित खानेपानी आयोजनाहरूको मुहान संरक्षण, मर्मत संभार, पाईप लाईन विस्तार गर्ने आवश्यक वजेटको सुनिश्चितता गरी अगाडि बढिने छ र नयाँ योजना मागको लागि संघिय तथा प्रदेशका मन्त्रालयहरूमा पहल कदमी गरिने छ।
- ✘ फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई प्रवर्द्धनका लागि सरोकारवालाको सहमति र सहकार्यमा उपयुक्त स्थानमा ल्यान्डफिल साइटको व्यवस्था गर्दै हाल भइरहेको फोहोरमैला संकलन र व्यवस्थापन कार्यलाई निजि क्षेत्रको सहकार्यमा बैज्ञानिक ढंगबाट अगाडी लगिने छ।
- ✘ फोहोरमैला उत्पादन न्यून गर्ने, त्यसलाई पूनः प्रयोग गर्ने कार्यलाई व्यवहारमा अवलम्बन गर्न सरोकारवालाहरूको सहयोग र सहभागितामा सीपमुलक र सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने गराउने नीति लिइनेछ।
- ✘ वडास्तरमा उत्पादन हुने फोहोर वडास्तरमा संकलन केन्द्रमै प्रकृतिअनुसार छुट्याउने व्यवस्था मिलाउन वडा समितिहरूलाई प्रोत्साहित गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ।

- ✘ फोहरमैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापन केन्द्रको निर्माण तथा संचालन गर्न पहल गरिनेछ ।
- ✘ एक वडा एक वातावरणमैत्री पार्क तथा एक वडा एक ल्याण्डफिल्ड साइट निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ ।
- ✘ चौदण्डीगढी गाँउपालिकाक्षेत्रलाई पूर्ण सरसफाई क्षेत्र घोषणा गर्न सामाजिक परिचालन गर्ने तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा स्थानीय समुदायबाटै व्यवस्थापन हुने गरी शौचालयहरु निर्माण गर्ने गराउने नीति लिइने छ ।

ग. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति:

विभिन्न प्रकारका विपद्को उच्च जोखिममा रहेको यस नगरपालिकामा विपद् व्यवस्थापनका लागि निम्न नीतिहरु लिइनेछ:

- ✘ नगरस्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति र वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई थप क्रियाशील र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- ✘ विपद्को लागि अत्यावश्यक सामग्रीहरुको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ✘ जलजन्य विपद्बाट क्षति न्यूनीकरण गर्नका लागि नदीजन्य पदार्थको उत्खनन तथा विक्रीबाट प्राप्त रकमबाट विभिन्न खहरे खोला तथा नदिका कारण हुने जोखिमयुक्त स्थानमा तटबन्ध तथा नदी नियन्त्रणका कार्यहरुलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ✘ विपद्को प्रभावकारी र योजनावद्ध व्यवस्थापनका लागि यस नगरपालिकाको स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ✘ विपद् कोष स्थापना गरि आपतकालीन सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ✘ विपद् तथा महामारीको समस्याबाट बच्नका लागि स्थानीय सञ्चारमाध्यमबाट जनचेतना मुलक विषयहरू प्रकाशन, प्रशारण गर्नको साथै यस क्षेत्रमा क्रियाशील सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरूसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरिनेछ ।

३.२.२ आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ मा फोहरमैला व्यवस्थापन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनका लागि ल्याइने कार्यक्रमहरुको योजना एवम् बजेट

चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वार्षिक विकास योजना २०८२/८३ अनुसार वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनका लागि आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ मा ल्याइने कार्यक्रमहरुको योजना तथा बजेट निम्नानुसार रहेको छ: -

- विपद् व्यवस्थापनको लागि आवश्यक सामग्रीहरु फायर ब्ल्याङ्केट, थ्रो ब्याग, ज्याकेट आदि) खरिद- ७,००,०००/-
- फायर स्टुडगुइसर खरिद- ३,००,०००/-
- राजानागी सिमसार तथा सिँचाई पोखरी मर्मत संरक्षण कार्यक्रम (वडा न ३) - ४,००,०००/-
- सामुदायिक वनसँग साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन- ५०,००,०००/-

- खोला क्षेत्रमा तटबन्ध निर्माण-४०,००,०००/-
- जलवायु परिवर्तन प्रभाव अनुकूलन र जैविक विविधता संरक्षण तालिम तथा कार्यशाला सञ्चालन- २,००,०००/-
- वडा नं. २ ज्यामिरे खोला पुल दक्षिण तटबन्ध निर्माण- ३,००, ०००/-
- वडा नं. ४ सुख्खा सुन्दरी खोला शनिबारेमा तटबन्ध निर्माण- ५,००, ०००/-
- वडा नं. ३ सुख्खा सुन्दरी खोलामा तटबन्ध निर्माण - २,००, ०००/-
- वडा नं. ६ को निलगाईले क्षति गर्ने क्षेत्रमा तारबार घेराबेरा-२,००, ०००/-
- बेल्टार बजारको पुस्पलाल चोकस्थित पार्क व्यवस्थापन- ५,००,०००/-
- हडिया बजारमा वार्षिक फोहोर व्यवस्थापनका लागि -२,००,०००/-
- बजार क्षेत्रमा फायर हाइड्रेण्ड जडान- ४,००,०००/-
- शनिबारे बजारको शौचालय मर्मत तथा व्यवस्थापन- १,५०,०००/-
- जलवायु परिवर्तन लगायतका कारण प्राकृतिक विपदमा परेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई सहयोग- ९०,०००/-
- वडा नं. १ विपद् व्यवस्थापन -१,००, ०००/-
- वडा नं. २ विपद् व्यवस्थापन- ९०, ०००/-
- वडा नं. ३ विपद् व्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भार- २,५०,०००/-
- वडा नं. ४ होमपाइप खरिद -१,००,०००/-
- वडा नं. ४ तारजाली खरिद – १,००,०००/-
- वडा नं. ४ सप्तरङ्गी टोलमा संसारी धान तार घेराबेरा -१,००,०००/-
- वडा नं. ५ विपद् तथा भैपरी -१,५०,०००/-
- वडा नं. ६ विपद् तथा मर्मत सम्भार- ५०,०००/-
- वडा नं. ९ त्रियुगामा लगाइएको ह्युमपाइप संरक्षण-४०,०००/-
- वडा नं. १० व्यवस्थापन व्यवस्थापन- १,००,०००/-

अध्याय - ४: वातावरण व्यवस्थापन योजनाको रणनीति तथा कार्यनीति

यस अध्यायमा वातावरणका विभिन्न तत्वहरूको व्यवस्थापनका लागि अपनाउनुपर्ने कार्ययोजना, उक्त कार्यसम्पन्न गर्ने जिम्मेवार निकाय र उक्त कार्ययोजनाको उद्देश्यको बारेमा उल्लेख गरिएको छ ।

४.१ ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १३: ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.१.१ प्रत्येक वडा स्तरमा प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन गल्ने र नगल्ने फोहोर उत्पादन परिमाणको अध्ययन गर्ने	४.१.१.१ नमुना घरधुरीमा अध्ययन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; विशेषगरी सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि	फोहोर व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पूर्वाधारको क्षमता आंकलनमा सहयोग पुग्ने	फोहोर परिमाणीकरण सम्बन्धी अध्ययनका लागि एक विज्ञ र प्रति वडा २ वा ३ (आवश्यकता अनुसार) स्थानीय विद्यार्थीलाई संलग्न गराउने
	४.१.१.२ संस्थागत स्तरमा अध्ययन गरिनेछ (विद्यालय, अस्पताल, होटल, संस्था आदि) ।	स्थानीय निकाय; विशेषगरी सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि		
४.१.२ गल्ने र नगल्ने फोहोर स्रोतमै छुट्याएर राख्ने स्वभावको विकास	४.१.२.१ फोहोरको प्रकार अनुसार (गल्ने, कागज, प्लाष्टिक, सिसा, धातु, विद्युतीय वस्तु आदि) स्रोतमै फोहोर छुट्याएर राख्ने तालिम प्रदान गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी काम गर्ने निजी संघसंस्था, गैरसरकारी तथा अन्तराष्ट्रीय गैरसरकारी संस्था	फोहोरको प्रकार अनुसार त्यसको व्यवस्थापन गर्न सजिलो पार्नु	
	४.१.२.२ बजार तथा सहरी क्षेत्रको प्रत्येक टोलमा अथवा ५०० मि. को दुरीमा गल्ने फोहोर, कागज,	स्थानीय निकाय		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
	प्लाष्टिक, र सिसा संकलनका लागि फरक-फरक रंग भएका ४ प्रकारका डस्टबिन राखिनेछ ।			
	४.१.२.३ सरसफाई कर्मचारीले डस्टबिनमा फोहोर छुट्याएर राखिएको छ/छैन भनि निरीक्षण गर्ने र नछुट्याईएको खण्डमा छुट्याएर राख्ने वा छुट्याएर राखिएको सुनिश्चित गर्ने जिम्मेवारी उक्त कर्मचारी वा सम्बन्धित निकायको हुनेछ ।	स्थानीय निकाय र खासगरी सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि		
	४.१.२.४ कसैले पनि फोहोर जथाभावी प्याँकेको पाईएमा अथवा पालिकाले घर तथा संस्थानहरूबाट फोहोर संकलन गर्दा फोहोर छुट्याएर नराखेमा नियम अनुसार कारवाही गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; वडाका जनप्रतिनिधि		
४.१.३ गल्ने फोहोरको स्रोतमै व्यवस्थापन गर्ने	४.१.३.१ गल्ने फोहोरलाई घरमै व्यवस्थापन गर्न सकिने उपायहरूको बारेमा प्रत्येक टोलमा गई जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय र खासगरी सम्बन्धीत वडाका जनप्रतिनिधि	गल्ने फोहोरको स्रोतमै व्यवस्थापन गरी landfill site मा पर्न जाने चापलाई घटाउने	पशुचौपायालाई आहारा, बारीमा प्रयोग, बायोग्यास उत्पादन, सामुहिक रुपमा मल बनाउने आदि सम्बन्धी जानकारी
	४.१.३.२ घरमै व्यवस्थापन गर्न नसकेको गल्ने फोहोरलाई गाईबस्तु, बंगुर, सुँगुर आदिको व्यवसाय गर्नेसम्म पुर्याउने/बेच्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।	सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि, व्यवसायी		
	४.१.३.३ पालिकाद्वारा स्थापना गरिएको प्रांगारिक मल उत्पादन केन्द्रमा घर/संस्था तथा कृषिबाट निस्किएको गल्ने वस्तुको प्रयोग बढी गर्ने, साथै ईच्छुक स्थानीयलाई त्यसमै संलग्न गराई तालिम प्रदान गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.१.४ नगल्ने फोहोरको व्यवस्थापनका लागि ५R (Reduce, Reuse, Recycle, Refuse, Repurpose) को सिद्धान्त अपनाउने	४.१.४.१ ४० माईक्रोनभन्दा कम मोटाई भएको पोलीथिनको प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाईनेछ ।	स्थानीय निकाय	५R को सिद्धान्त प्रयोग गरी नगल्ने फोहोरको व्यवस्थापन गर्ने र landfill site सम्म जाने फोहोरको मात्रा घटाउने	कपडाको झोला पुनः प्रयोग गर्न सकिने भएकोले त्यसको प्रयोगको लागि प्रोत्साहन गर्ने
	४.१.४.२ प्रति घर प्रति वर्ष दुई कपडाको झोला वितरण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि		
	४.१.४.३ पुनः प्रयोगमा आउने वस्तु जस्तै पानीको बोतल, खाली सि.सि. आदिलाई पुनः प्रयोगमा ल्याईनेछ ।	प्रयोगकर्ता		
	४.१.४.४ पुनःचक्रण हुने वस्तुहरू जस्तै: कागज, फलाम, तन्किने प्लाष्टिक, कार्टुन, आदि जम्मा गरी उक्त सामान संकलन गर्ने व्यक्तिलाई पठाईनेछ ।	प्रयोगकर्ता		
	४.१.४.५ पुनःचक्रणयुक्त वस्तु संकलन गरी जम्मा गर्नका लागि पालिकामा कम्तिमा २ वटा संकलन केन्द्र निर्माण गर्ने र संकलन गरिएको पुनःचक्रणयुक्त वस्तु १५/१५ दिनमा सम्बन्धित पुनःचक्रण केन्द्रमा पुर्याईनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४.१.४.६ फुटेका सिसा अन्य फोहोरभन्दा अलग जम्मा गरी नजिकै रहेको सिसा संकलन गर्ने डस्टबिनमा राख्ने अथवा फोहोर संकलन गर्ने व्यक्तिलाई दिईनेछ ।	उत्सर्जक		
	४.१.४.७ घर तथा बारीमा सजावटको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने वस्तुलाई रचनात्मक रूपमा प्रयोग गर्नका लागि सिपमुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।	स्थानीय जनता, विद्यार्थी, निजी संस्था		
४.१.५ फोहोर नियमित रूपमा संकलन गर्ने	४.१.५.१ पालिकाले निजी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी घरदैलोबाट फोहोर संकलन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
	४.१.५.२ बजार क्षेत्रको दैनिक सरसफाई तथा फोहोर संकलन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	स्थानीय जनतालाई फोहोर व्यवस्थापन गर्न सजिलो पार्ने	
	४.१.५.३ शहरीक्षेत्रको घरदैलोबाट कम्तिमा हप्ताको २ दिन फोहोर संकलन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		
	४.१.५.४ ग्रामीण क्षेत्रबाट आवश्यकता अनुसार १५ दिनमा १ पटक अथवा महिनामा १ पटक फोहोर संकलन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		
	४.१.५.५ फोहोर संकलनका लागि आवश्यक सामग्री खरिद गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		
	४.१.५.६ फोहोर संकलन गर्ने ट्रयाक्टर चारैतर्फबाट घेरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		ट्रयाक्टरबाट फोहोर बाटोमा खस्र नदिनका लागि सावधानी अपनाउने
	४.१.५.७ फोहोर संकलन तथा सरसफाईका लागि आवश्यक जनशक्ति थपिनेछ ।	स्थानीय निकाय		प्रत्येक वडामा २ सरसफाई कर्मचारी/सहरी क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार बढाउन सकिने
	४.१.५.८ फोहोर संकलन तथा सरसफाईमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई सुरक्षा सामग्री उपलब्ध गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		
	४.१.५.९ अस्थायी फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना गरिनेछ (चारैतर्फबाट घेरिएको, बस्ती तथा पानीको	स्थानीय निकाय		landfill site निर्माण नहुञ्जेल साथै निर्माणपश्चात् समेत केहि समयका लागि

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
	स्रोतबाट कम्तिमा ५०० मि. को दुरी, र दुर्गन्ध फैलिन नदिनका लागि चारै तिर रुख रोपिनेछ ।			फोहोर संकलन गरी जम्मा गरेर राख्नका लागि आवश्यक
४.१.६ जल निकासी प्रणालीमा ठोस फोहोर मिसिन नदिने	४.१.६.१ पानी वनका लागि बाटोको छेउमा बनाईएको नालामा ठोस फोहोर प्याँक्नेलाई कारवाही गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	पानीको स्रोतको गुणस्तर कायम राख्न	
	४.१.६.२ बन्द जल निकासी प्रणाली (closed drainage system) को निर्माण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४.१.६.३ अवस्थित खुला जल निकासी प्रणालीको नियमित सरसफाई गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
४.१.७ Landfill site को निर्माण	४.१.७.१ पालिकाले अन्य पालिकासँग समन्वय गरेर landfill site को लागि जग्गा प्रस्ताव गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	जथाभावी फोहोर व्यवस्थापनबाट हुने नकारात्मक असर (स्वास्थ्य तथा वातावरणमा पर्ने असर) कम गर्न	
	४.१.७.२ प्रस्तावित जग्गाको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।			
	४.१.७.३ EPR, २०७६ मा उल्लेख गरिए बमोजिम प्रस्तावित क्षेत्रको वातावरणीय अध्ययन गराई कम प्रभाव पर्ने स्थानमा landfill site निर्माण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
४.१.८ हानिकारक फोहोर (विशेषगरी अस्पतालमा भएका संक्रमित तथा तिखो वस्तु) को व्यवस्थापन	४.१.८.१ सुई को प्रयोग पश्चात त्यसको तिखो भागलाई मेसिनको सहायताले dispose गरिनेछ ।	अस्पताल/ स्वास्थ्य केन्द्र	अस्पतालबाट निस्कने हानिकारक एवम् संक्रमित फोहोरबाट हुने जोखिम कम गर्नु	
	४.१.८.२ संक्रमित फोहोर अन्य फोहोरसँग नमिसाई छुट्टै संकलन गरिनेछ ।	अस्पताल/ स्वास्थ्य केन्द्र		
	४.१.८.३ संक्रमित फोहोरलाई autoclave को सहायताले असंक्रमित गरिनेछ ।	अस्पताल/ स्वास्थ्य केन्द्र		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
	४.१.८.४ पालिका तथा अन्य निजी संस्थाले फोहोर संकलन गर्ने क्रममा हानिकारक फोहोरको संकलन छुट्टै गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, निजी संस्था		
४.१.९ फोहोरका कारण वातावरणमा हुने प्रदुषणको न्यूनीकरण गर्ने	४९.१.१ फोहोर बाल्ने अभ्यासमा प्रतिबन्ध लगाइनेछ ।	स्थानीय निकाय	प्रत्येक प्राणी तथा वनस्पतिलाई सफा वातावरणमा हुर्किन पाउने अधिकार प्रदान गर्ने	
	४९.१.२ पानीको स्रोत नजिक फोहोर फ्याँक्न प्रतिबन्ध लगाइनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४९.१.३ जथाभावी फोहोर फ्याँक्नेलाई पालिकाले तोकिए बमोजिम जरिवाना लिने	स्थानीय निकाय		
	४९.१.४ फोहोरबाट हुने दुर्गन्ध कम गर्नका लागि प्रत्येक डस्टबिन ढाकेर राखिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
४.१.१० फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी जनचेतना बढाउने	४.१.१०.१ समय-समयमा स्थानीय जनता, तथा सरसफाई कर्मचारीलाई फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी काम गर्ने निजी संस्था, NGO, INGO	जथाभावी फोहोर फ्याँक्ने तथा जलाउने प्रवृत्ति हटाउने	
४.१.११ दक्ष जनशक्तिको आवश्यकता र गुणासोको सुनुवाई	४११.१.१ पालिकामा कम्तिमा १ वातावरण विद्को नियुक्ति गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	फोहोरको व्यवस्थापन वैज्ञानिक रुपमा अगाडि बढाउने र स्थानीयलाई प्रोत्साहन गर्ने	
	४११.१.२ पालिकाको वातावरण शाखामा गुणासो पेटिकाको व्यवस्था गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४११.१.३ प्रत्येक महिना सम्पूर्ण सरसफाई कर्मचारी, वडा प्रतिनिधि तथा आवश्यक परेको खण्डमा फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी काम गर्ने निजी संस्थाहरूका प्रतिनिधिसँग समीक्षा बैठक बसिनेछ ।	स्थानीय निकाय		

४.२ ढल तथा जल निकासी व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १४: ढल तथा जल निकासी व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.२.१ ढलको पानीको व्यवस्थापन गर्ने	४.२.१.१ शहरी क्षेत्रको प्रत्येक घर तथा संस्थागत भवनको ढल निकासीका लागि septic tank को निर्माण गरिनेछ ।	घर निर्माण गर्ने व्यक्ति	ढलको पानी अन्य पानीको स्रोतसँग मिसिन नदिने	
	४.२.१.२ ग्रामीण क्षेत्रको घरहरूमा septic tank नभएको खण्डमा ढलबाट वायोग्यास निकाल्ने साथै बाँकी रहेको ठोस पदार्थको मल बनाएर ढल व्यवस्थापन गरिनेछ ।			बायो ग्यासको लागि सरकारले दिने अनुदानलाई वायोग्यास प्रणाली जडान गर्ने
४.२.२ जल निकासी प्रणालीको निर्माणतथा व्यवस्थापन	४.२.२.१ प्रत्येक घरको अगाडि बन्द जल निकासी प्रणाली निर्माण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	बाटो तथा अन्य खाली क्षेत्रमा पानी जम्न नदिने	
	४.२.२.२ जैविक प्रविधिबाट जल निकासी प्रणालीद्वारा आएको पानीको प्रशोधन गर्ने/समय समयमा र विशेषगरी मनसुन आउनु भन्दा अगाडि drainage को निकासी क्षेत्रको सरसफाई गरिनेछ (प्लाष्टिकहरू निकाल्ने)।	स्थानीय निकाय		जैविक प्रविधिको लागि Norcot बिरुवाको प्रयोग गर्न सकिने
	४.२.२.३ जल निकासी प्रणाली बन्द हुन नदिनको लागि जथाभावी फोहोर फ्याँक्ने अभ्यासलाई निषेध गरिनेछ ।			
४.२.३ हरित पाथ/ फुटपाथको निर्माण	४.२.३.१ फुटपाथ निर्माण गर्दा पानी जमिनमुनि बग्ने हिसाबले ग्रीन फुटपाथको निर्माण गरिनेछ ।	परियोजना परिचालक	वर्षाको पानी माटोले सोसी भविष्यमा भूमिगत पानीको समस्या आउन नदिने	
	४.२.३.२ कुनै पनि विद्यालय, अस्पताल, उद्योग, संस्था, होटेल आदिको भवन निर्माण गर्दा पार्किंग क्षेत्र, फुटपाथ आदि पानी जमिनमुनि छिर्ने हिसाबले हरित पाथको निर्माण गरिनेछ ।	परियोजना परिचालक		
	४.२.३.३ माथि उल्लेखित कार्यहरू भए/नभएको अनुगमन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.२.४ सडक छेउमा वृक्षारोपण गर्ने	४.२.४.१ बोटबिरुवाले पानी बढी सोस्ने हुनाले सडक छेउमा रुख रोपिनेछ ।	स्थानीय निकाय; परियोजना परिचालक	बाटोमा पानी जम्ने समस्या कम गर्ने	

४.३ हरियाली व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १५: हरियाली व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.३.१ वृक्षारोपण गर्ने	४.३.१.१ निर्मित सडकको दुवै छेउमा रुख रोपिनेछ ।	स्थानीय निकाय, परियोजना परिचालक, सब-डिभिजन वन कार्यालय	हरियाली बढाउने	
	४.३.१.२ खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, सब-डिभिजन वन कार्यालय		
	४.३.१.३ प्रत्येक घर एक रुख नियम लगाईनेछ ।	स्थानीय निकाय, सब-डिभिजन वन कार्यालय		
४.३.२ पार्क निर्माण गर्ने	४.३.२.१ खालि समयमा समय व्यतित गर्नका लागि आवासीय क्षेत्रको नजिक पार्क निर्माण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; निजि संस्था	हरियाली क्षेत्रलाई मनोरन्जनात्मक रूपमा प्रयोग गर्ने	

४.४ वायुको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १६: वायुको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.४.१ Fossil fuel को प्रयोग कम गर्ने	४.४.१.१ प्रचार-प्रसार तथा अनुदानमार्फत विधुतबाट चल्ने गाडीको प्रयोगलाई बढाउने तथा प्रोत्साहन गरिनेछ (जस्तै: Electric bus, electric tempo, electric Car) ।	नगरपालिका एवम् सम्बन्धित क्षेत्रमा काम गर्ने निजी संस्था, NGO, INGO	Fossil fuel बल्ने क्रममा उत्सर्जन हुने वायु प्रदुषक जस्तै: SOX, NOX, CO,	

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत	
	४.४.१.२	सार्वजनिक गाडीको सुविधा बढाई स्थानीयलाई सार्वजनिक गाडीको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	CO ₂ , PM ₁₀ , PM _{2.5} आदि नियन्त्रण गर्ने	विधुतीय सार्वजनिक गाडीको संख्या बढाउने, भाडादर न्युनतम राख्ने, सार्वजनिक गाडी चढ्दा यात्रुले सुरक्षित महशुस गर्नुपर्ने आदि
	४.४.१.३				
	४.४.१.४	बत्तिका लागि generator, मैनबत्ती, टुकी आदिको प्रयोगलाई हटाउन प्रत्येक घरमा सोलारको व्यवस्था गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; वैकल्पिक उर्जासम्बन्धी कार्यरत संस्था		
	४.४.१.५	खाना पकाउनका लागि विधुतीय चुल्हा अथवा सुधारिएको चुल्हाको प्रयोग गर्न (जस्तै: Induction) स्थानीयलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।	नगरपालिकाले आवश्यक अनुदान प्रदान गर्ने, उपभोक्ता		
४.४.२ खुला रूपमा जलाउने (Open burning) अभ्यासलाई प्रतिबन्ध गर्ने	४.४.२.१	फोहोर बाल्ने अभ्यासमा प्रतिबन्ध लगाईनेछ ।	स्थानीय निकाय	Open burning उत्सर्जन हुने वायु प्रदुषकको नियन्त्रण गर्ने	सडक नाटक, रेडियो तथा TV मा प्रचार प्रसारण आदि गर्न सकिने
	४.४.२.२	कृषि अवशेष बाल्ने अभ्यासमा प्रतिबन्ध लगाईनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४.४.२.३	स्थानीय जनता, फोहोर उत्पादक संघसंथा, साथसाथै पालिका र वडाका पदाधिकारीहरूलाई समेत फोहोर (विशेषगरी प्लाष्टिक), दाउरा, कृषि अवशेष आदि खुला रूपमा बाल्दा स्वास्थ्य तथा वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरहरूका बारेमा उदाहरणहरूका साथ सचेत गराईनेछ ।	स्थानीय निकाय; फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी काम गर्ने निजि संस्था; NGO; INGO		
	४.४.२.४	बालेको पाईएको खण्डमा जरिवाना लगाउने अथवा आवश्यक कारवाही गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय; सुरक्षा निकाय		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.४.३ निर्माण कार्यमा उत्सर्जन हुने धुलो, धुवाँ को जोखिम कम गर्ने	४.४.३.१ सडक निर्माण कार्य गर्ने क्रममा अथवा कच्ची बाटोमा नियमित पानी छर्किनेछ ।	स्थानीय निकाय; परियोजना परिचालक	निर्माण कार्यमा उत्सर्जन हुने धुलो, धुवाँ बाट हुने स्वास्थ्यजनक जोखिम कम गर्ने	
	४.४.३.२ कुनै पनि निर्माण कार्यमा निर्माण क्षेत्रको वरिपरी कपडाले ढाकिनेछ ।	परियोजना परिचालक		
	४.४.३.३ निर्माण कार्यमा संलग्न जनशक्तिले protection gear को प्रयोग गरिनेछ ।	परियोजना परिचालक		
	४.४.३.४ निर्माण सामग्री तथा निर्माणसम्बन्धी अनावश्यक वस्तुहरूलाई घेरिएको स्थानमा राखिनेछ ।	परियोजना परिचालक		
		माथि उल्लेखित कामहरू भए/नभएको अनुगमन गरिनेछ ।		स्थानीय निकाय
४.४.४ उद्योगबाट उत्सर्जन हुने धुवाँको गुणस्तर industrial air quality standard सँग मिल्नुपर्ने	४.४.४.१ उद्योगबाट निस्किने धुवाँ वायुमण्डलमा निष्काशन गर्दा treatment गरेर मात्र निष्काशन भएको छ/ छैन भनी अनुगमन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
४.४.५ Air quality monitoring system राख्ने	४.४.५.१ पालिकाको केन्द्रमा PM ₁₀ , PM _{2.5} , CO, SO _x , र NO _x नाप्ने यन्त्र जडान गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	वायुको गुणस्तर मापन गरी national standard भन्दा माथि गएको खण्डमा त्यसको जोखिम विश्लेषण गरी जोखिमबाट बच्ने उपाय अपनाउने	
	४.४.५.२ प्रत्येक दिन परिमाण मापन गरी पालिकाको website मा राखिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४.४.५.३ परिमाण धेरै भएको समयमा स्थानीयलाई सूचना प्रणाली माध्यमबाट जानकारी गराई आवश्यक सुरक्षाका उपाय अपनाउन लगाईनेछ ।	स्थानीय निकाय		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.४.६ धुलो धुवाँको बहावलाई कम गर्ने	४.४.६.१ सडकको दुवै छेउमा वृक्षारोपण गरिनेछ (कपुर, चाँप, खयर आदि लगाउन सकिने) ।	स्थानीय निकाय; परियोजना परिचालक	एक क्षेत्रमा उत्सर्जन भएको वायु प्रदुषक त्यहिँ त्यसै क्षेत्रमा नियन्त्रण गर्ने	
	४.४.६.२ खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय		
	४.४.६.३ प्रत्येक घर एक रुखको नियम लगाईनेछ ।	स्थानीय निकाय		

४.५ स्थलगत तथा भूमिगत पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १७: स्थलगत तथा भूमिगत पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.५.१ पानीको स्रोतमा कुनै पनि किसिमको फोहोर फ्याँक्न वन्चित गर्ने	४.५.१.१ पानीको स्रोत नजिक फोहोर फ्याँक्ने व्यक्तिलाई कारवाही गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	पानीको गुणस्तरमा ह्रास आउन नदिने	
	४.५.१.२ फोहोरको कारण पानीको गुणस्तर तथा प्रत्येक प्राणीको स्वास्थ्यमा पर्ने असरसम्बन्धी जनचेतना फैलाईनेछ ।	स्थानीय निकाय; सम्बन्धित क्षेत्रमा काम गर्ने व्यक्ति		
४.५.२ खोला किनारमा वृक्षारोपण गर्ने	४.५.२.१ खोला किनारमा वृक्षारोपण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	माटोमा भएको हानिकारक वस्तु पानीको स्रोतमा मिसिन नदिने	
४.५.३ ढलको पानी (sludge water) तथा उद्योगहरूबाट निस्केको फोहोर पानी खोलामा मिसाउनु भन्दा पहिले पानीको शुद्धिकरण गर्ने	४.५.३.१ ढलको पानी सफा गर्नको लागि फोहोर पानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणको सम्भाव्यता अध्ययन गरी निर्माणको प्रक्रियामा लगिनेछ ।	स्थानीय निकाय	उद्योगबाट निस्केको फोहोर पानी स्रोतमा मिसिन नदिने	चौदण्डीगढी नगरपालिकाले अन्य पालिकाहरूसँग समन्वय गरी सम्भव भएको स्थानमा स्थापना गर्ने

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
	४.५.३.२ उद्योगहरूबाट निस्किने फोहोर पानी नजिकको पानीको स्रोतमा मिसाउनु भन्दा पहिले industrial wastewater quality standard को अनुसार भए/नभएको अनुगमन गरिनेछ।	स्थानीय निकाय		
४.५.४ रसायनिक मलको प्रयोग कम गर्ने	४.५.४.१ जैविक मलको उपलब्धता बढाईनेछ (मल उत्पादन केन्द्र स्थापना गरिने)।	स्थानीय निकाय	माटोमा रसायनको मिश्रण कम गर्ने तथा रसायन भूमिगत पानीमा मिसिनबाट रोक्ने	
	रसायनिक मलको प्रयोग कम गर्न जनचेतना फैलाईनेछ।	कृषक		
४.५.५ नियमित रूपमा सतही र भूमिगत पानीको गुणस्तर परिक्षण गर्ने	४.५.५.२ सतही र भूमिगत पानीको गुणस्तर परीक्षण गरिनेछ।	स्थानीय तह	पानीको गुणस्तर उपयोग गर्न लायक भए/नभएको पत्ता लगाउने	

४.६ माटोको गुणस्तर तथा भूमि व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १८: माटोको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.६.१ Land use management plan निर्माण गर्ने	४.६.१.१ Land use management plan निर्माण गरिनेछ।	स्थानीय निकाय	भूमि व्यवस्थापन गर्ने	
४.६.२ फोहोर व्यवस्थापन	४.६.२.१ जथाभावी फोहोर फ्याँक्ने अभ्यासलाई निषेध गरिनेछ।	स्थानीय निकाय	जथाभावी फ्याँकिएको फोहोरका कारण	
	४.६.२.२ फोहोर बाल्न निषेध गरिनेछ।	स्थानीय निकाय		

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
	४.६.२.३ अस्पतालबाट निस्किएको संक्रमित तथा हानिकारक फोहोरको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।	सम्बन्धित अस्पताल/स्वास्थ्य केन्द्र	माटो प्रदुषित हुनबाट रोक्नु	
४.६.३ रसायनिक मलको प्रयोगमा कमी	४.६.३.१ कम मुल्यमा प्रांगारिक मल बजारमा उपलब्ध गराईनेछ ।	स्थानीय निकाय, वडाका जनप्रतिनिधि; प्रांगारिक मल उत्पादक	माटोमा रसायनको मिश्रण कम गर्नु	
	४.६.३.२ प्रांगारिक मलको प्रयोगको महत्व र कुन बालीको लागि कुन समयमा कति मात्रामा मल प्रयोग गर्ने भन्नेबारे किसानहरूलाई जानकारी प्रदान गराईनेछ ।	कृषि शाखा; मल वितरण गर्ने जिम्मेवार निकाय	किसानहरूलाई प्रांगारिक मल प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने	
४.६.४ वृक्षारोपण गर्ने	४.६.४.१ खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी माटोको उर्वराशक्ति बढाउने	
४.६.५ कंक्रीट निर्माणलाई कम गर्ने	४.६.५.१ कुनै पनि परियोजना निर्माण क्रममा छिद्र युक्त फुटपाथ (green pavement) निर्माण भए नभएको अनुगमन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	वर्षाको पानी सिधै माटोमा मिसिन पाउने	बाटो तथा भवन निर्माण गर्दा हिड्ने बाटोलाई वातावरणमैत्री बनाउन सकिने
	४.६.५.२ कुनै पनि पुर्वाधार एवम् घर निर्माण क्रममा पूर्ण रुपमा कंक्रीट नभएको सुनिश्चित गर्न नियमित अनुगमन गरिनेछ ।	परियोजना परिचालक		परियोजनाको खाली ठाउँमा माटोलाई खुला राखेर बोटबिरुवा रोप्न सकिने

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.६.६ माटो गुणस्तर नियमित परिक्षण गर्ने	४.६.६.१ पालिकामा भएको माटो परिक्षण प्रयोगशालामा कृषि क्षेत्रको नमूना माटो संकलन गरी परीक्षण गरिनेछ ।	कृषि शाखा; किसान	बालि उब्जनीका लागि माटो उपयुक्त भए/नभएको जाँच गर्ने	रसायनिक मल बढी प्रयोग भएको कृषि क्षेत्रलाई पहिलो प्राथमिकतामा राख्ने
	४.६.६.२ कृषि योग्य माटो नभएको क्षेत्रमा १ वर्ष पशुचौपायालाई चरिचरण गर्न लगाउने र अर्को वर्ष मात्र प्रांगारिक मलको प्रयोगमा कृषि गर्ने भन्नेबारे किसानलाई उन्मुख गराईनेछ ।	कृषि शाखा	माटोको उर्वराशक्ति पुनः बढाउने	

४.७ विपद् व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. १९: विपद् व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.७.१ खतरायुक्त क्षेत्रको नक्सांकन (Hazard mapping)	४.७.१.१ विज्ञहरूको मद्दतले चौदण्डीगढी नगरपालिकाको Hazard Mapping गराई सबैभन्दा खतरायुक्त स्थानको नक्सांकन गरिनेछ ।	पालिका	उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्र पहिचान गर्ने	
४.७.२ विपद् व्यवस्थापन योजनाको निर्माण	४.७.२.१ विपद् व्यवस्थापन योजनाको निर्माण गरिनेछ ।	पालिका	विस्तृत अध्ययनको आधारमा ठाउँ विशेष योजना निर्माण गर्ने	योजनामा प्रकोपको pre-preparedness, response, र post-preparedness सम्बन्धी स्पष्ट उल्लेख गर्नुपर्ने
४.७.३ भिरालो क्षेत्रमा वृक्षारोपण	४.७.३.१ पहिरो जाने खतरामा भएको स्थानमा वृक्षारोपण गरी माटोलाई स्थिर बनाईनेछ ।	पालिका	भूक्षय तथा पहिरोको सम्भावना कम गर्न	

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.७.४ जोखिमको पूर्व तयारी	४.७.४.१ पूर्व सूचना प्रणालीको विकास/जडान गरिनेछ (यान्त्रिक विकास सँगसँगै व्यवस्थापन समिति र स्थानीय जनताबीचको संचार प्रणाली बलियो बनाउने) ।	स्थानीय तह	प्रकोपबाट हुने जोखिमको न्यूनीकरण गर्ने	अन्य पालिकाबाट समेत सूचना प्राप्त गर्ने तवरले प्रविधिको विकास गर्ने
	४.७.४.२ प्रकोपको समयमा आवश्यक पर्ने सुरक्षा सामाग्रीहरूको पूर्व संकलन गरिनेछ ।	पालिका		
	४.७.४.३ स्थानीयलाई प्रकोपको समयमा कसरी सुरक्षित रहन सकिन्छ भन्ने बारेमा पूर्व क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान गरिनेछ ।	पालिका, सम्बन्धित क्षेत्र काम गर्ने निजी संस्था, I/NGOs		
४.७.५ दक्ष जनशक्तिको आवश्यकता	४.७.५.१ प्रकोपसम्बन्धी काम गर्नको लागि स्थानीय तहमा प्रकोप विज्ञको नियुक्ति गरिनेछ ।	स्थानीय तह	प्राविधिक रुपमा प्रकोप व्यवस्थापन हुने	

४.८ जैविक विविधता व्यवस्थापन योजना

तालिका नं. २०: जैविक विविधता व्यवस्थापन योजना

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
४.८.१ पालिकाको जैविक विविधताको तथ्यांक राख्ने	४.८.१.१ वन्यजन्तु एवम् वनस्पतिको विविधता र संख्यासम्बन्धी अनुसन्धान गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय	संरक्षण गर्न अत्यावश्यक प्रजातिको पहिचान	शैक्षिक संस्था अथवा जैविक विविधतासम्बन्धी कार्यरत अन्य संस्थासँगको समन्वयमा गर्न सकिने
४.८.२ दाउराको प्रयोगमा कमि ल्याउने	४.८.२.१ ग्रामीण क्षेत्रमा सुधारिएको चुलो प्रयोगमा ल्याइनेछ ।			अनुदानको व्यवस्था गर्ने

रणनीति	कार्यनीति	जिम्मेवार निकाय	उद्देश्य	कैफियत
(वि.सं. २०६८ को जनगणना अनुसार चौदण्डीगढी नगरपालिका मा ७५.६१ प्रतिशत घरधुरीले खाना पकाउनका लागि काठ, दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको छ)	४.८.२.२ बिधुतीय चुलो (जस्तै: induction) को प्रवर्द्धन गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, वडाका जनप्रतिनिधि, वैकल्पिक उर्जासम्बन्धी कार्यरत संस्था	रुखहरूको जथाभावी कटान रोक्ने र संरक्षण गर्ने	अनुदानको व्यवस्था गर्ने
	४.८.२.३ जाडोमा न्यानो पार्नका लागि ग्रामीण क्षेत्रमा हुने दाउराको प्रयोगलाई निरुत्साहित गरी विधुतीय प्रविधिको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।			खरिद गर्न नसक्ने घरलाई आवश्यक फारम भराई अनुदानको व्यवस्था गर्ने
	४.८.२.४ तातोपानीका लागि सोलार जडानको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।			अनुदानको व्यवस्था गर्ने
	४.८.२.५ जङ्गलबाट गैरकानुनी रुपमा काठ/दाउरा संकलन गरेको पाईएमा कारवाही गरिनेछ ।			स्थानीय निकाय, वन संरक्षण समिति
४.८.३ Agroforestry प्रणाली अपनाउने	४.८.३.१ कृषकलाई agroforestry सम्बन्धी प्राविधिक जानकारी तथा तालिम प्रदान गरिनेछ ।	स्थानीय निकाय, जैविक विविधतासम्बन्धी कार्य गर्ने संस्था	माटोको संरक्षण हुनुका साथै जैविक विविधताको वृद्धि हुने	

अध्याय - ५: वातावरण व्यवस्थापन योजनाको कार्यक्रम तथा बजेट

५.१ चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजनाको अनुमानित वार्षिक बजेट

प्रस्तुत पाँच वर्षे वातावरण व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनमा वार्षिक रुपमा आवश्यक अनुमानित बजेट तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २१: चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजनाको अनुमानित वार्षिक बजेट

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
४.१ फोहोर व्यवस्थापन योजना								
४.१.१	४.१.१.१	नमुना घरधुरीमा अध्ययन	८००	-	-	८०	-	
	४.१.१.२	संस्थागत स्तरमा अध्ययन (विद्यालय, अस्पताल, होटल, संस्था आदि)	२००	-	-	८०	-	
४.१.२	४.१.२.१	वातावरणसम्बन्धी तालिम प्रदान	५००		५००		१००	
	४.१.२.२	डस्टबिन खरिद	१५००		५००		५०	
	४.१.२.३	निरीक्षण भ्रमण	-	-	-	-	-	
	४.१.२.४	फोहोर छुट्याएर नराखेको व्यक्ति तथा संस्थालाई कारवाही	-	-	-	-	-	
४.१.३	४.१.३.१	जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन	१००		१००		१००	
	४.१.३.२	गल्ने फोहोर पशुचौपायालाई दिने	-	-	-	-	-	
	४.१.३.३	मल उत्पादनसम्बन्धी तालिम प्रदान	५००	१५०	१५०	५०	५०	
४.१.४	४.१.४.१	२० माईक्रोनभन्दा कम मोटाई भएको पोलीथिनको प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाउने						
	४.१.४.२	कपडाको झोला वितरण	२००	२००	२००	२००	२००	
	४.१.४.३	वस्तुको पुनः प्रयोगसम्बन्धी तालिम	-	-	-	-	-	

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
	४.१.४.४	पुनःचक्रण हुने वस्तुहरूसंकलन गरी बेच्ने	-	-	-	-	-	
	४.१.४.५	पुनःचक्रणयुक्त वस्तु संकलनका लागि २ वटा संकलन केन्द्र निर्माण	५००	५०	५०	५०	५०	
	४.१.४.६	फुटेका सिसाहरूको छुट्टै संकलन						
	४.१.४.७	अनावश्यक वस्तुलाई रचनात्मक रूपमा प्रयोग गर्नका लागि सिपमुलक कार्यक्रम संचालन		२००	१००	५०	५०	
४.१.५	४.१.५.१	बजार क्षेत्रको दैनिक सरसफाई तथा फोहोर संकलन	३००	३००	३५०	३५०	४००	
	४.१.५.२	सहरी क्षेत्रको घरदैलोबाट कम्तिमा हप्ताको ३ दिन फोहोर संकलन	५५०	५५०	६००	६००	६५०	
	४.१.५.३	ग्रामीण क्षेत्रबाट आवश्यकता अनुसार फोहोर संकलन	२००	२००	२५०	२५०	३००	
	४.१.५.४	आवश्यक सामग्री खरिद	३००	२००	२००	१००	५०	
	४.१.५.५	फोहोर संकलन गर्ने सवारी चारैतर्फबाट घेर्ने	५०	-	७०	-	८०	
	४.१.५.६	आवश्यक जनशक्ति थप्ने	१२०	१३०	१४०	१५०	१६०	
	४.१.५.७	कर्मचारीहरूलाई protection gear उपलब्ध गराउने	२५०	१००	५०	५०	५०	
	४.१.५.८	अस्थायी फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना	२००	-	५०	-	५०	
४.१.६	४.१.६.१	नालामा ठोस फोहोर फ्याँक्नेलाई कारवाही	-	-	-	-	-	
	४.१.६.२	बन्द जल निकासी प्रणालीको निर्माण	३००	३००	२००	१००	१००	
	४.१.६.३	अवस्थित खुला जल निकासी प्रणालीको नियमित सरसफाई	६०	६०	४०	-	-	
४.१.७	४.१.७.१	Landfill site को लागि जग्गा प्रस्ताव	-	-	-	-	-	
	४.१.७.२	प्रस्तावित जग्गाको सम्भाव्यता अध्ययन	-	१०००	-	-	-	
	४.१.७.३	Landfill site निर्माण	-	-	१०००००	-	-	

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
४.१.८	४.१.८.१	Needle को तिखो भागलाई मेसिनको सहायताले dispose गर्ने	-	-	-	-	-	अस्पताल/ स्वास्थ्य केन्द्रको बजेटमा पर्ने
	४.१.८.२	संक्रमित फोहोरको छुट्टै संकलन	-	-	-	-	-	
	४.१.८.३	संक्रमित फोहोरलाई autoclave को सहायताले disinfect गर्ने	-	-	-	-	-	
	४.१.८.४	हानिकारक फोहोरको संकलन छुट्टै गर्नुपर्ने	२०	२०	२५	२५	३०	
४.१.९	४.१.९.१	फोहोर बाल्ने अभ्यासलाई प्रतिबन्ध लगाउने	-	-	-	-	-	
		पानीको स्रोत नजिक फोहोर फ्याँक्न प्रतिबन्ध लगाउने	-	-	-	-	-	
	४.१.९.२	जथाभावी फोहोर फ्याँक्नेलाई जरिवाना लिने	-	-	-	-	-	
	४.१.९.३	प्रत्येक डस्टबिनमा Cover राख्ने	१००	५०	२०	-	१०	
४.१.१०	४.१.१०.१	स्थानीय जनता, तथा सरसफाई कर्मचारीलाई फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	१००	-	१००	-	१००	
४.१.११	४.१.११.१	पालिकामा वातावरण विद्को नियुक्ति गर्ने	२००	२५०	३००	३५०	४००	
	४.१.११.२	पालिकाको वातावरण शाखामा गुनासो पेटिकाको व्यवस्था गर्ने	१०	-	-	-	-	
	४.१.११.३	प्रत्येक महिना समीक्षा बैठक बस्ने	१००	१००	१२०	१२०	१४०	
			७१६०	३८६०	१०४०१५	२६५०	३०२०	१२०७०५
४.२ ढल तथा जल निकासी व्यवस्थापन								
४.२.१	४.२.१.१	शहरी क्षेत्रको प्रत्येक घर तथा संस्थागत भवनमा septic tank को निर्माण गर्ने	-	-	-	-	-	व्यक्तिको व्यक्तिगत खर्चमा
	४.२.१.२	ढलबाट वायोग्यास र मल उत्पादन गर्ने	२००	२००	२००	२००	२००	

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
४.२.२	४.२.२.१	बन्द जल निकासी प्रणालीको निर्माण गर्ने (नभएको क्षेत्रमा)	५००	५००	४००	४००	४५०	
	४.२.२.२	जैविक प्रविधिबाट Drainage को पानी सफा गर्ने र समयसमयमा निकासी क्षेत्रको सरसफाई गर्ने	५०	५०	५५	५५	६०	
	४.२.२.३	जथाभावी फोहोर प्याँक्ने अभ्यासलाई निषेध गर्ने	-	-	-	-	-	
४.२.३	४.२.३.१	ग्रीन फुटपाथको निर्माण	-	-	-	-	-	सम्बन्धीत परियोजनाको बजेटमा संलग्न
	४.२.३.२	संस्थागत भवन निर्माण क्रममा हरित संरचनाको निर्माण	-	-	-	-	-	
	४.२.३.३	ढल तथा जल निकासीसम्बन्धी अनुगमन	२००	२००	२५०	२५०	३००	
४.२.४	४.२.४.१	बाटो छेउमा रुख रोप्ने	१५०	१५०	२००	२००	२००	
			११००	११००	११०५	११०५	१२१०	५६२०
४.३ हरियाली व्यवस्थापन								
४.३.१	४.३.१.१	निर्मित बाटोको दुवै छेउमा रुख रोप्ने	-	-	-	-	-	४.२.४ मा बजेट आइसकेको
	४.३.१.२	खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण	३००	३००	१००	१००	२५०	
	४.३.१.३	प्रत्येक घर एक रुख नियम लगाउने	-	-	-	-	-	
	४.३.१.४	औद्योगिक क्षेत्रको वरिपरी वृक्षारोपण	२००	१००	-	-	-	
४.३.२	४.३.२.१	आवासीय क्षेत्रको नजिक वनस्पति उद्यान निर्माण	५००	१०००	१०००	५००	५००	
			१०००	१४००	११००	६००	७५०	४८५०
४.४ वायुको गुणस्तर व्यवस्थापन								

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
४.४.१	४.४.१.१	विधुतीय गाडीको भन्सार तथा करमा छुट गराउने र विज्ञापनमार्फत खरिदको लागि प्रोत्साहन	५०	५०	५०	५०	५०	
	४.४.१.२	सार्वजनिक गाडीको सुविधा बढाउने	३००	३००	३५०	३५०	४००	
	४.४.१.३	प्रत्येक घरमा सोलारको प्रयोगको लागि अनुदान प्रदान	३००	३००	३५०	३५०	४००	
	४.४.१.४	विधुतीय चुल्हो अथवा सुधारिएको चुल्होमा अनुदान प्रदान	३००	३००	३५०	३५०	४००	
४.४.२	४.४.२.१	फोहोर बाल्ने अभ्यासमा प्रतिबन्ध लगाउने						
	४.४.२.२	कृषि अवशेष बाल्ने अभ्यासमा प्रतिबन्ध लगाउने						
	४.४.२.३	सरोकारवालाहरूलाई खुला रुपमा फोहोर बाल्दा पर्ने नकारात्मक असरहरूको जनचेतना प्रदान	२५०	२५०	१५०	१५०	५०	
	४.४.२.४	फोहोर तथा कृषि अवशेष बाल्ने व्यक्ति तथा संस्थालाई कारवाही	-	-	-	-	-	
४.४.३	४.४.३.१	बाटोमा नियमित पानी छर्किने	१००	१००	१५०	१५०	२००	
	४.४.३.२	निर्माण कार्य गर्दा निर्माण क्षेत्रको वरिपरी कपडाले ढाक्ने	-	-	-	-	-	सम्बन्धीत परियोजनाको बजेटमा संलग्न हुने
	४.४.३.३	निर्माण जनशक्तिलाई protection gear प्रदान	-	-	-	-	-	
	४.४.३.४	निर्माण सामग्री तथा निर्माणसम्बन्धी अनावश्यक वस्तुहरूलाई घेरिएको स्थानमा राख्ने	-	-	-	-	-	
	४.४.३.५	वायुको गुणस्तर अनुगमन	२००	२००	२५०	२५०	३००	
४.४.४	४.४.४.१	उद्योगबाट निस्किने धुवाँ प्रशोधन भए/ नभएको निरीक्षण	१००	२००	२००	२५०	३००	
४.४.५	४.४.५.१	पालिकाको केन्द्रमा PM ₁₀ , PM _{2.5} , CO, SO _x , र NO _x नाप्रे यन्त्र जडान	५००	-	-	५०	-	
	४.४.५.२	प्रत्येक दिन परिमाण मापन गरी पालिकाको website मा राख्ने	-	-	-	-	-	

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
	४.४.५.३	सूचना प्रणालीको माध्यमद्वारा स्थानीयलाई वायु प्रदुषण भएको जानकारी प्रदान	१००	१००	१५०	१५०	२००	
४.४.६	४.४.६.१	बाटोको दुवै छेउमा वृक्षारोपण (कपुर, चाँप आदि लगाउन सकिने)	-	-	-	-	-	४.२.४ मा बजेट आइसकेको
	४.४.६.१	खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपण	-	-	-	-	-	४.३.१ मा बजेट आइसकेको
	४.४.६.१	प्रत्येक घर एक रुखको नियम लगाउने	-	-	-	-	-	
			२२००	१८००	२०००	२१००	२३००	१०४००
४.५ स्थलगत तथा भूमिगत पानीको स्रोतको व्यवस्थापन								
४.५.१	४.५.१.१	पानीको स्रोत नजिक फोहोर फ्याँक्ने व्यक्तिलाई कारवाही	-	-	-	-	-	
	४.५.१.१	जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन	५०	५०	८०	८०	९०	
४.५.२	४.५.२.१	खोला किनारमा वृक्षारोपण	२००	२००	२५०	२५०	३००	
४.५.३	४.५.३.१	फोहोरपानी प्रशोधन केन्द्र निर्माणको सम्भाव्यता अध्ययन र निर्माण	-	-	-	-	-	
	४.५.३.२	उद्योगहरूबाट निस्किएको पानी प्रशोधित भए/ नभएको अनुगमन	१००	१००	२००	२००	२५०	
४.५.४	४.५.४.१	प्राङ्गारिक मल उत्पादनसम्बन्धी तालिम	-	-	-	-	-	४.१.३ मा बजेट आइसकेको
	४.५.४.२	रसायनिक मलको प्रयोग कम गर्न जनचेतना फैलाउने	१००	१००	१५०	१५०	२००	
४.५.५	४.५.५.१	सतही र भूमिगत पानीको गुणस्तर परिक्षण	१५०	१७०	१९०	२१०	२२०	
			६००	६२०	८७०	८९०	१०६०	४४४०
४.६ माटोको गुणस्तर तथा भूमि व्यवस्थापन								

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
४.६.१	४.६.१.१	land Use management plan निर्माण	६००	-	-	-	-	
४.६.२	४.६.२.१	जथाभावी फोहोर प्याँक्ने अभ्यासलाई निषेध	-	-	-	-	-	
	४.६.२.२	फोहोर बाल्न निषेध	-	-	-	-	-	
	४.६.२.३	हानिकारक फोहोरको उचित व्यवस्थापन	-	-	-	-	-	
४.६.३	४.६.३.१	प्राङ्गारिक मल बजारमा उपलब्ध गराउने						
	४.६.३.२	प्राङ्गारिक मलको प्रयोगको बारेमा किसानहरूलाई तालिम प्रदान						४.१.८ मा बजेट आइसकेको
४.६.४	४.६.४.१	खालि क्षेत्रमा वृक्षारोपण						४.३.१ मा बजेट आइसकेको
४.६.५	४.६.५.१	परियोजना निर्माण क्रममा छिद्र युक्त फुटपाथ निर्माण भए/नभएको अनुगमन	१००	१००	१५०	१५०	२००	
	४.६.५.२	पुर्वाधारहरू पूर्ण रूपमा कंक्रीट नभएको सुनिश्चित गर्न नियमित अनुगमन	१००	१००	१५०	१५०	२००	
४.६.६	४.६.६.१	कृषि क्षेत्रको नमूना माटो संकलन गरी परीक्षण	५००	५००	५५०	५५०	६००	
	४.६.६.२	किसानलाई माटो उत्पादकत्व बढाउने तालिम प्रदान	५०	७०	९०	११०	१३०	
			१३५०	७७०	९४०	९६०	११३०	५१५०
४.७ विपद व्यवस्थापन								
४.७.१	४.७.१.१	पालिकाको Hazard mapping	५००	-	-	-	-	
४.७.२	४.७.२.१	विपद व्यवस्थापन योजनाको निर्माण	-	५००	-	-	-	
४.७.४	४.७.४.१	पूर्व सूचना प्रणालीको विकास/जडान	-	५००	-	१००	-	

रणनीति	कार्यनीति	कार्यक्रम	बजेट हजार मा (०००/-)					कैफियत
			पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
	४.७.४.२	प्रकोपको समयमा आवश्यक पर्ने सुरक्षा सामाग्रीहरूको पूर्व संकलन	२००	३००	३००	३५०	३५०	
	४.७.४.३	स्थानीयलाई प्रकोपको समयमा कसरी सुरक्षित रहन सकिन्छ भन्ने बारेमा पूर्व क्षमता अभिवृद्धि तालिम प्रदान	१००	१००	१५०	१५०	२००	
४.७.५	४.७.५.१	स्थानीय तहमा प्रकोप विज्ञको नियुक्ति गर्नुपर्ने	५००	५००	५५०	६००	६५०	
			१३००	१९००	१०००	१२००	१२००	६६००
४.८ जैविक विविधता व्यवस्थापन								
४.८.१	४.८.१.१	वन्यजन्तु एवम् वनस्पतिको विविधता र संख्या सम्बन्धी अनुसन्धान	-	५००	३००	-	-	
	४.८.२.१	ग्रामीण क्षेत्रमा दाउराको प्रयोग कम गर्न सुधारिएको चुलो प्रयोगमा ल्याउने	-	-	-	-	-	४.४.१ मा बजेट आइसकेको
	४.८.२.२	विधुतीय चुलो (जस्तै: induction) को प्रवर्द्धन	-	-	-	-	-	४.४.१ मा बजेट आइसकेको
४.८.२	४.८.२.३	न्यानोका लागि विधुतीय प्रविधिको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने/अनुदान प्रदान	१००	१५०	२००	२५०	३००	
	४.८.२.४	तातोपानीका लागि सोलार जडानको प्रवर्द्धन	-	-	-	-	-	४.४.१ मा बजेट आइसकेको
	४.८.२.५	जङ्गलबाट गैरकानुनी रुपमा काठ/दाउरा तथा संकटापन्न वनस्पति संकलन गरेको पाईएमा कारवाही	-	-	-	-	-	
४.८.३	४.८.३.१	कृषकलाई agroforestry सम्बन्धी प्राविधिक जानकारी तथा तालिम प्रदान	१५०	२००	२५०	३००	३५०	
			२५०	८५०	७५०	५५०	६५०	३०५०

५.२ चौदण्डीगढी नगरपालिकाको वातावरण व्यवस्थापन योजनाको वार्षिक अनुमानित बजेटको सारांश^१

चौदण्डीगढी नगरपालिकाको लागि तयार पारिएको यस पाँच वर्षे वातावरण व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन क्रममा अनुमानित १६०४१५०००- (सोह करोड चार लाख पन्ध्र हजार) बजेटको आवश्यकता रहेको छ । जसमा पहिलो वर्षमा १४९६००००।-, दोस्रो वर्षमा १२३०००००।-, तेस्रो वर्ष १११७८००००।-, चौथो वर्ष १००५५०००।- र पाँचौ वर्षमा ११३२००००।- रकम लाग्ने अनुमान गरिएको छ । तेस्रो वर्षमा landfill site निर्माण गर्ने योजना रहेको र उक्त योजनाको लागि दश करोड बजेट छुट्याईएको हुनाले यस वर्षमा आवश्यक रकम धेरै भएको छ ।

तालिका नं. २२: वातावरण व्यवस्थापन योजनाको अनुमानित बजेटको सारांश

क्र.सं.	व्यवस्थापन योजना	बजेट हजार मा (०००/-)					जम्मा
		पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
४.१	फोहोर व्यवस्थापन योजना	७१६०	३८६०	१०४०१५	२६५०	३०२०	१२०७०५
४.२	ढल तथा जल निकासी व्यवस्थापन योजना	११००	११००	११०५	११०५	१२१०	५६२०
४.३	हरियाली व्यवस्थापन योजना	१०००	१४००	११००	६००	७५०	४८५०
४.४	वायुको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना	२२००	१८००	२०००	२१००	२३००	१०४००
४.५	स्थलगत तथा भूमिगत पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन योजना	६००	६२०	८७०	८९०	१०६०	४०४०
४.६	माटोको गुणस्तर तथा भूमि व्यवस्थापन योजना	१३५०	७७०	९४०	९६०	११३०	५१५०
४.७	विपद व्यवस्थापन योजना	१३००	१९००	१०००	१२००	१२००	६६००
४.८	जैविक विविधता व्यवस्थापन योजना	२५०	८५०	७५०	५५०	६५०	३०५०
	जम्मा	१४९६०	१२३००	१११७८०	१००५५	११३२०	१६०४१५

५.३ बजेटको सम्भावित स्रोत

आगामी वर्षहरूमा वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनका लागि विनियोजन गरिने आन्तरिक बजेटबाटै यस योजनाको कार्यान्वयन गर्न सकिने देखिएको छ। बजेट नपुगेको अवस्थामा वातावरण क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न निजि संस्था एवम् राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दातृ निकायहरूसँग समन्वय गरेर कार्य अगाडि बढाउन सकिनेछ । विशेषगरी landfill site निर्माणका लागि दातृ निकायको आवश्यकता पर्ने देखिन्छ ।

^१ फोहोरमैला व्यवस्थापन योजनामा समेत कतिपय कार्यक्रमहरू दोहोरिन गएकोले दुबै योजनाको बजेट व्यवस्थापन गर्दा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

अध्याय - ६: नतिजा सूचक

यस प्रतिवेदनमा प्रस्ताव गरिएको वातावरण व्यवस्थापन योजनाका कार्यक्रमहरूको मुल्यांकनका लागि आवश्यक नतिजा सूचकहरू तालिकामा सूचीबद्ध गरिएको छ ।

तालिका नं. २३: वातावरण व्यवस्थापन योजनाका कार्यक्रमहरूको नतिजा सूचक

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
१	फोहोरमैला व्यवस्थापन				
	प्रतिफल	landfill site सम्म पुग्ने फोहोरमा गल्ने फोहोरको अनुपात	प्रतिशत		
	प्रतिफल	landfill site सम्म पुग्ने फोहोरमा पुनः चक्रण युक्त फोहोरको अनुपात/ पुनः चक्रण गरिएको फोहोरको अनुपात (प.दि.वि.ल. १२.५.१)	प्रतिशत		
	असर	नियमित रूपमा फोहोर संकलन हुने घरधुरीको संख्या	प्रतिशत		
	असर	प्राङ्गारिक मल उत्पादन	प्रतिशत		
	असर	वायो ग्यासको प्रयोग	प्रतिशत		
	असर	स्रोतबाट फोहोर वर्गीकरण गरेर राख्ने घर तथा संस्थाको संख्या	प्रतिशत		
	असर	हानिकारक फोहोर प्रशोधिकरण अनुपात (प.दि.वि.ल. १२.४.२)	प्रतिशत		
	असर	फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रदान गरिने तालिम/ जनचेतनामुलक कार्यक्रम	संख्या		
	असर	फोहोर व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रदान गरिने तालिम/ जनचेतना मुलक कार्यक्रममा स्थानीयको सहभागिता	प्रतिशत		
२	ढल तथा जल निकासी व्यवस्थापन योजना				
	असर	जैविक विधिबाट ढलको पानी प्रशोधिकरण अनुपात	प्रतिशत		
	असर	जल निकासी प्रणालीको निर्माण क्षेत्र	प्रतिशत		
	असर	हरित बाटो/ फुटपाथको अनुपात	प्रतिशत		
३	हरियाली व्यवस्थापन				
	प्रतिफल	हरित क्षेत्रको अनुपात	प्रतिशत		
	असर	निर्मित वनस्पति उद्यान संख्या	संख्या		
४	वायुको गुणस्तर व्यवस्थापन				
	असर	विधुतको पहुँच भएको घरधुरी संख्या (प.दि.वि.ल. ७.१.१)	प्रतिशत		
	असर	विधुतीय गाडीको संख्या	प्रतिशत		
	असर	जम्मा उर्जा खपतमा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगको अनुपात (प.दि.वि.ल. ७.२.१)	प्रतिशत		
	प्रतिफल	वायुको गुणस्तर			

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष	अन्तिम वर्ष
	असर	उद्योगबाट निस्कने धुवाँको गुणस्तर			
	असर	खुला रुपमा फोहोर तथा कृषि अवशेष बाल्ने प्रक्रिया	प्रतिशत		
५	स्थलगत तथा भूमिगत पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन				
	प्रतिफल	अवस्थित पानीको स्रोतहरूको पानीको गुणस्तरमा सुधार (प.दि.वि.ल. ६.३.२)			
	असर	खोला किनारमा भएको रुखको संख्यामा वृद्धि	प्रतिशत		
	असर	खोलामा मिसिने बाह्य पानी (ढल तथा उद्योगको फोहोर पानी) को प्रशोधिकरणको अनुपात (प.दि.वि.ल. ६.३.१)	प्रतिशत		
	प्रतिफल	भूमिगत पानीमा रासायनिक मलको तत्वहरूको अनुपात	प्रतिशत		
	प्रतिफल	स्थलगत पानीको स्रोतमा माछाको संख्यामा वृद्धि	प्रतिशत		
	प्रतिफल	जलीय विविधतामा वृद्धि	प्रतिशत		
६	भूमि तथा माटोको गुणस्तर व्यवस्थापन				
	असर	भूमि व्यवस्थापन योजनाको निर्माण			
	प्रतिफल	कृषि भूमिमा ह्युमस	प्रतिशत		
	प्रतिफल	माटोको उत्पादकत्वमा वृद्धि	प्रतिशत		
७	विपद व्यवस्थापन				
	असर	विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण			
	असर	पूर्व सूचना प्रणालीको जडान	संख्या		
	असर	विपदबाट बच्न अपनाउनुपर्ने क्रियाकलापसम्बन्धी प्रदान गरिएको तालिमको संख्या/उक्त तालिममा सहभागी जनसंख्या	प्रतिशत		
	असर	वृक्षारोपण गरिएको अनुपात (भिरालो क्षेत्र/बगर क्षेत्र)	प्रतिशत		
८	जैविक विविधता व्यवस्थापन				
	प्रतिफल	वनले ओगटेको कूल क्षेत्र (प.दि.वि.ल. १५.१.१)	प्रतिशत		
	असर	दाउरा प्रयोगको अनुपात	प्रतिशत		
	प्रतिफल	संकटापन्न घोषणा भएको वनस्पतिको संख्या	प्रतिशत		
	प्रतिफल	संकटापन्न घोषणा भएको वन्यजन्तुको संख्या	प्रतिशत		
	प्रतिफल	अनुत्पादक झाडी, बुट्यान क्षेत्रहरूमध्ये उत्पादनशील वनमा परिणत भएको क्षेत्र	प्रतिशत		

अध्याय - ७: सारांश

यस पाँच वर्षे वातावरण व्यवस्थापन योजनाले चौदण्डीगढी नगरपालिकाको आठ वटा प्रमुख विषयगत क्षेत्रका लागि वातावरणीय समस्या, चुनौती र यसको व्यवस्थापन योजना अध्ययन गरेको छ । फोहोरमैला, ढल तथा जल निकासी, स्थलगत एवं भूमिगत पानीको गुणस्तर, हरियाली, वायुको गुणस्तर, माटोको गुणस्तर, जैविक विविधता, र विपद व्यवस्थापन योजना गरी आठ वटा क्षेत्रलाई छोएको छ । चौदण्डीगढी नगरपालिकामा जनसङ्ख्या बढिरहेको र र छरिएको बस्ती भएको कारण पनि फोहोरलाई खुला जलाउने र अव्यवस्थित विसर्जनका कारण यहाँ फोहोर व्यवस्थापनको समस्या रहेको छ । मानवीय क्रियाकलापका कारण जलस्रोत फोहोर भएको विविधतामा हास आएको छ । पालिकामा सवारीसाधन तथा उद्योगबाट वायु प्रदूषक उत्सर्जन भएको देखिए पनि फोहोर तथा कृषिको अवशेष जलाउनु पनि वायु प्रदूषणका मुख्य कारण रहेका छन् । पालिकामा इन्धन उत्खननका कारण वन फडानी र विनासको समस्या देखिएको छ । त्यसैगरी खोलाको बहाव परिवर्तन हुनु भू-क्षतिको प्रमुख कारण रहेको छ ।

यस नगरपालिकाको लागि तयार पारिएको पाँच वर्षे वातावरण व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन क्रममा अनुमानित १६०४१५००० (सोह्र करोड चार लाख पन्ध्र हजार) बजेटको आवश्यकता रहेको छ जसमा पहिलो वर्षमा १४९६००००।-, दोस्रो वर्षमा १२३०००००।-, तेस्रो वर्ष १११७८००००।-, चौथो वर्ष १००५५०००।- र पाँचौ वर्षमा ११३२००००।- रकम लाग्ने अनुमान गरिएको छ । तेस्रो वर्षमा landfill site र चौथो वर्षमा waste water treatment plant निर्माण गर्ने योजना रहेको र दुवै योजनाको लागि दश करोड बजेट छुट्याईएको हुनाले यस दुई वर्षमा आवश्यक रकम धेरै भएको छ ।

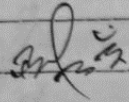
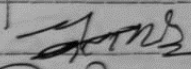
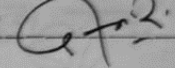
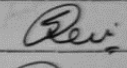

अनुसूची

अनुसूची - १: नगरपालिकाको वातावरण संरक्षण योजना तयारीको लागि छलफलमा उपस्थित सहभागीहरू तथा तश्वीरहरू

Date _____
 Page _____

आज मिति २० (२१०८१०२) गते चौदण्डीगढी नगरपालिकामा वातावरण संरक्षण योजना तयारीको कार्यको लागि चौदण्डीगढी नगरपालिका वडा नं. ३ मा विद्यमान वातावरणीय प्रकृषा, यसको समस्या चुनौती र समाधानका उपायहरू बारे वडा अध्यक्ष श्री. पशुपति राईसँगको आस्थितिमा छलफल तथा जानकारी कार्य सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति:

	पशुपति राई	वडा अध्यक्ष - चौदण्डीगढी न.पा. ३	
	चन्द्रकान्त राई	वडा अध्यक्ष	
	पुष्पल राई	वडा अध्यक्ष - चौदण्डीगढी न.पा. ३	
	दिएा सापकोटा	वातावरण संरक्षण प्रशिक्षक	
	सुमित्रा राई	सामाजिक परियोजना	
	द्विसमान सापकोटा	शाखा प्र. वि. व. चौ. न.पा.	

आज मिति २०२१/०८/२ गते चौकशीगढी नगरपालिका
को वातावरण संरक्षण योजना तयारीको शिलोशिलाभ
वडा नं-३ मा वडा अध्यक्ष श्री अम्बर बहादुर खड्का
ज्यूको उपस्थितिमा वातावरण संरक्षणको ध्येय।
उपायहरू विषय छलफल तथा अन्तर्द्वारा कार्यक्रम
सम्पन्न गरियो।

१. अम्बर बहादुर खड्का - वडा अध्यक्ष ~~अम्बर~~
  २. ~~अम्बर~~ कमल कार्की - वडा सदस्य
  ३. ~~अम्बर~~ तुमली राम खत्री वडा सदस्य
- द्विरामान सापकोटा कार्यकारी चौकशीगढी

उपान मिति २०७२/०८/२३ गते चौदशीगढी नगरपालिका को जलाकरण संस्था योजना तयारीको क्रममा चौदशीगढी नगरपालिका वडा ४ मा तपशिल व्यक्तिहरूको उपस्थितिमा जलाकरण संस्था योजना तयारीको विशेष बैठकमा सम्पन्न गरियो ।

उपस्थिति:

१. बुङ्गा राज रई - वडा अध्यक्ष चौदशीगढी न.पा-४
२. जंगा कुमारी शिष्ट वडा सदस्य " " संस्था
३. स्मृतीधर कुमर बस्नेत वडा समिति " " का.
४. गुणा देवी रई प्राथमिक सहायक
५. विनामान सापकोटा कर्मचारी चौ. न.पा. डा. [Signature]

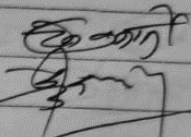
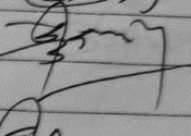

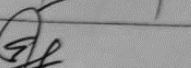
आज मिति २०७३ साल मंसिर ३ गते चौखुशीगढी नगरपालिका को वातावरण संरक्षण योजना तयारीको शिबिरको शालामा चौखुशीगढी नगरपालिका वडा नं. २ मा योजनागत हस्तफला तथाखिल व्यक्तिवहसुको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

तपश्चिालः

१. हरि बहादुर खड्का वडा सदस्य, वडा नं. २ कर्मी
२. ध्यान कुमार कटुवाल कर्मी
३. रम्य बहादुर खड्का कर्मी
४. मिश विज कर्मी
५. मनुका विज कर्मी
६. इन्द्रमान सापकोटा कर्मचारीको नं. ५। कर्मी

उत्पल मिति २०८२।०८।०५ गते चौदण्डीगढी नगरपालिका
को वलावरण संरक्षण योजना तयारीको शिलोशलाभा
चौदण्डीगढी नगरपालिका का नं. ५ मा तयारिल व्यक्तिहरूको
उपरिथितिमा विद्यमान वलावरणीय कार्यहरूको बारेमा
इलाफल गरियो ।

उपरिथिति :

१. श्री उमेश खड्का कार्की - का. वडा अध्यक्ष
२. श्री जगदेव चौधरी
३. धनराज श्रेष्ठ
४. विद्यामान श्याकवाटा

आज मिले २०२२ साल मंसिर ४ गते चौदशीगढी न्यायालय का मा वातावरण व्यवस्थापन योजना तयारीको लागि तपशिल समीक्षणमा उपस्थितमा वातावरणीय विद्यमान अवस्थाबारे छलफल गरियो ।

उपस्थिति :

१. धर्मिन्द्र कुमार खड्का - ई.एस.
२. कम बस्नेत शर्मा
३. सुर्य मोहन ठकाल
४. महावीर चौधरी - मि.एस.
५. विरागन सापकोटा ई.एस.

डाउन मिलि २०१२/१०/१०५ गती चौदणीगढी नगर-
पालिकाको- वातावरण व्यवस्थापन योजना तयारीको
लागी चौ. ग. न. पा. वडा नं. ८ मा विद्यमान
वातावरणीय अवस्था र वातावरण संरक्षणका
उपायहरू बारे छलफल गरियो ।

तयारिाल :

१. भगनाथ कुमार मगर वडा अध्यक्ष (८)
२. नर बहादुर राई वडा समितिका -
३. राम सागर चौधरी कम्प्युटर अपरेटर (गण्डकी)
४. रामकुमारी राई बालमैत्री सङ्गठनका
५. हिरालाल शिवाका
६. श्रीदेविराम बस्तीका ना. प. म. प्र. १
७. हिरामान साफमेका चौ. ग. न. पा. नगरपालीका (३)

(आज मिति २०८२।०८।०४ गते चौदशीगरी वगरपालिका
वडा नं. ७ मा बालारण्य संवहान) योजना तयारीको
बिालमिलामा तपशिल व्यक्तिसभो उपस्थितमा
हलफना गरियो ।

तपशिल :

१. बलराम राण मा. बडासदस्य - ७ बलराम
२. दिपा कुमा सापेक्षा कमेया दिपा
३. सुधा शोभा कमेया सुधा
४. रमा सुन्दर को. र. रमा

आज मेले २०२१०८१०५६० गते चौदशीगी नगरपालिका
को वसावण संरक्षण योजना तयारीको प्रालाशालामा
चौदशीगी नगरपालिका वडा नं.५ मा तनशेल
उपस्थितिमा विद्यमान वतावणीय (अवस्थाठरे
दस्तावेज गरियो ।

उपस्थिति

१. ~~सुन्दर~~ वाम ढोल
२. जगताराम चौधरी
३. अरविबहादुर चौधरी
- ५.

~~सुन्दर~~
जगताराम
अरविबहादुर
चौधरी

